छात्र प्रबोधन

सौर आश्विन, शके १९३६ । वर्ष १५ अंक १
वार्षिक वर्गणी ₹ १८०

ज्ञान प्रबोधिनीचे कुमारांसाठी,
कृतिशीलता जोपासणारे मासिक!

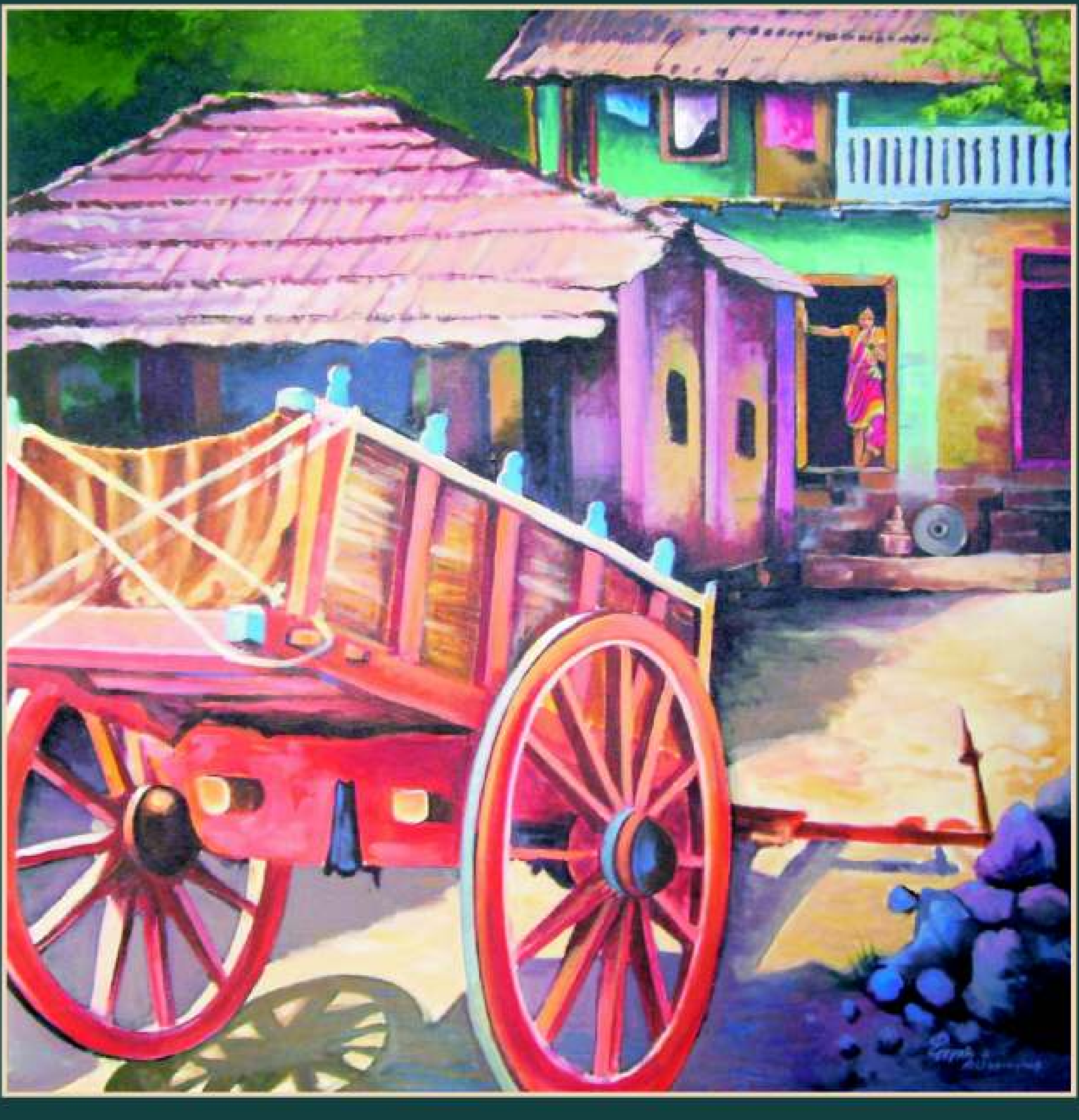

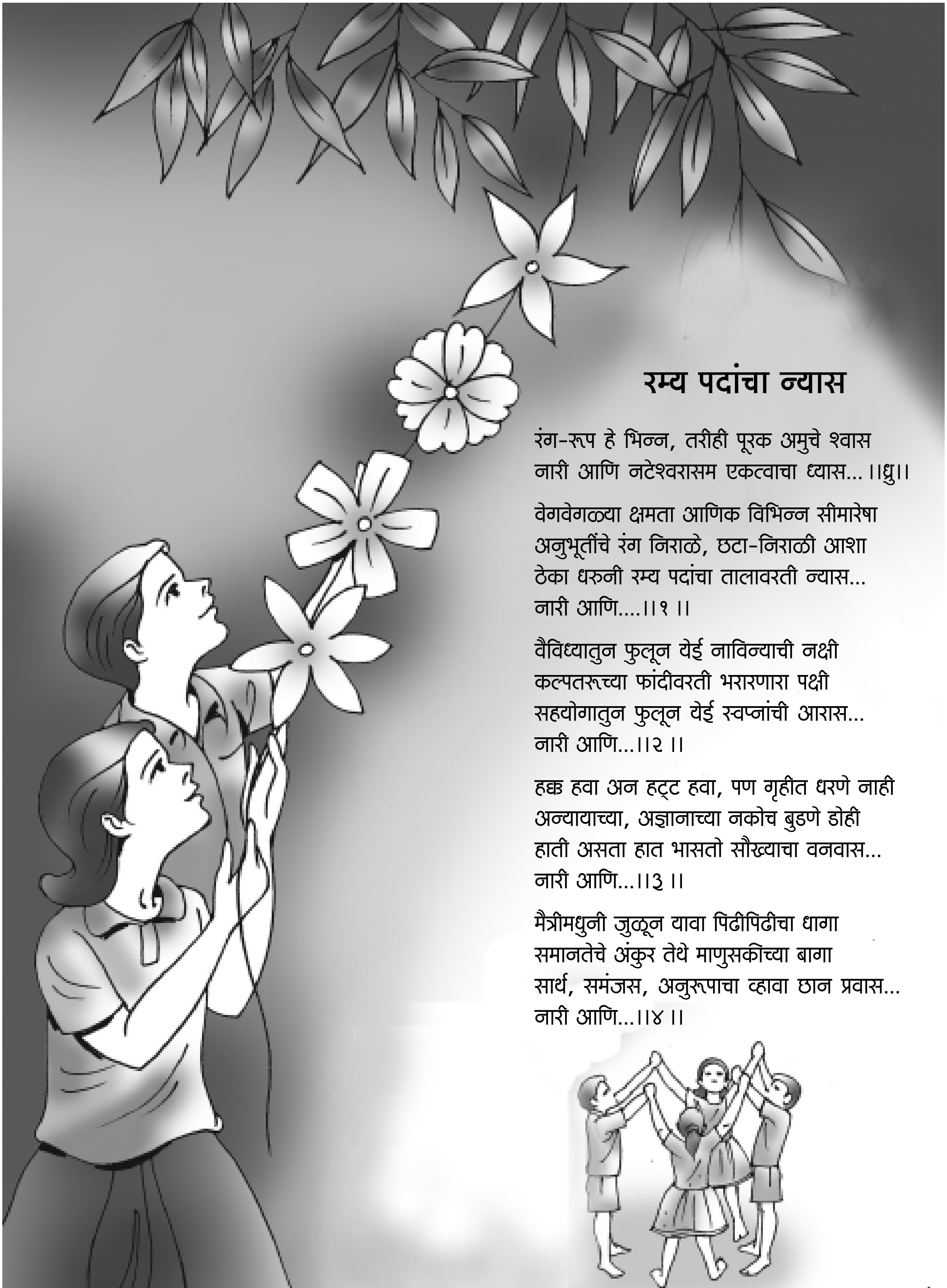

रम्य पदांचा न्यास

रंग-रूप हे भिन्न, तरीही पूरक अमुचे श्वास
नारी आणि नटेश्वरासम एकत्वाचा ध्यास... ।।ध्रु।।

वेगवेगळ्या क्षमता आणिक विभिन्न सीमारेषा
अनुभूतींचे रंग निराळे, छटा-निराळी आशा
ठेका धरुनी रम्य पदांचा तालावरती न्यास...
नारी आणि....।।१ ।।

वैविध्यातुन फुलून येई नाविन्याची नक्षी
कल्पतरूच्या फांदीवरती भरारणारा पक्षी
सहयोगातुन फुलून येई स्वप्नांची आरास...
नारी आणि...।।२ ।।

हक्क हवा अन हट्ट हवा, पण गृहीत धरणे नाही
अन्यायाच्या, अज्ञानाच्या नकोच बुडणे डोही
हाती असता हात भासतो सौख्याचा वनवास...
नारी आणि...।।३ ।।

मैत्रीमधुनी जुळून यावा पिढीपिढीचा धागा
समानतेचे अंकुर तेथे माणुसकीच्या बागा
सार्थ, समंजस, अनुरूपाचा व्हावा छान प्रवास...
नारी आणि...।।४ ।।

छात्र प्रबोधन

सौर आश्विन, शके १९३६। वर्ष १५ अंक १

(मासिकाचा प्रारंभ : सौर श्रावण शके १९१४ (जुलै - ऑगस्ट १९९२) २६७ वा अंक, वर्ष २३ अंक ३

प्रकाशन दिनांक - सौर ९ आश्विन, शके १९३६/1 ऑ टोबर २०१४

ॐ

इवली शल्ये रुपती खुपती
मात करू दे त्यांच्यावरती
प्रगल्भतेचे पंख देऊनी
ने ज्योतिर्जगतात

• अंतरंग •

४. संवाद - महेन्द्र सेठिया

५. कथा ... **पैंजण** - कमल राजाज्ञा

९. व्यि तिविकसन...
स्मृतींच्या गावातील गंमती-जंमती - डॉ. मानसी देशमुख

१२. कविता... **चांदण्याची दुलई** - कविता मेहेंदळे

१३. माहितीपर... **नावातील गंमती-जंमती** - श्रीनिवास शारंगपाणी

१४. प्रयोग... **करा बोटांच्या ठशाचे निरीक्षण...** - डॉ. कांचनगंगा गंधे

१५. संवाद कौशल्य... (अंतिम लेख)
प्रभावी संवादकौशल्यातून करिअरकडे - डॉ. श्रीराम गीत

१७. ललित...**'रम्य पदांचा न्यास' कवितेचे रसग्रहण** - आश्लेषा महाजन

१९. महान गणितज्ञ 'भास्कराचार्य २' भाग ४ - किरण बर्वे

२०. स्पर्धा निवेदन

२१. दिवाळी अंक वितरण - स्थानिक केंद्रांचे पत्ते

मुखपृष्ठाच्या आतील पानावरील पद्य...
रम्य पदांचा न्यास - आश्लेषा महाजन

याशिवाय- हसा हसा... (८), संस्था-ब्रीदवा ये कोडे (१६), थोडा विचार करा..., ओळखा या अक्षराला..., बुद्धीला खुराक, थोडीशी गंमत (१८), प्रतिसादी वाचकवीर व्हा-७ (२६)

तळटिपेतील ओळी - 'पाहिलेच पाहिजे' अशा चित्रपटांची नावे.

मुखपृष्ठाविषयी - ॲक्रॅलिक रंगाच्या माध्यमातून चितारलेले मुखपृष्ठावरील पेंटींग माझा जिव्हाळ्याचा विषय आहे. प्रत्यक्ष कोकणातील त्या स्थळावर मी छोटेसे जलरंगातील लँडस्केप केले होते. कॅनव्हासवर ते चितारताना मला त्यात अनेक बदल करावेसे वाटले. त्या परिसरानेच मला अनेक बदल सुचविले. प्रत्यक्ष त्या घराच्या दरवाजात कोणतीही स्त्री उभी नव्हती. समोरचे दृश्य हुबेहुब चितारण्यापेक्षा तो परिसर; ती वास्तू यांनाही भावना आहेत, त्यांनाही काही सांगायचे असून ब्रश व रंगाच्या साहाय्याने कॅनव्हासवर माझ्याही भावनांचा मिलाप होऊ शकतो, ही शिकवण या पेंटींगमधून मला निश्चित मिळाली.

- दीपक साळी

♦ संपादक, प्रकाशक, मुद्रक ♦
महेन्द्र सेठिया

♦ कार्यकारी संपादक ♦
शिल्पा कुलकर्णी

♦ संपादक मंडळ ♦
शैलजा देशमुख,
नीलिमा करमरकर
डॉ. कांचनगंगा गंधे,
आश्लेषा महाजन

♦ मुखपृष्ठ ♦
दीपक साळी

♦ आतील चित्रे ♦
भरत केतकर

♦ संपर्क पत्ता ♦
छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी
५१०, सदाशिव पेठ, पुणे - 411030
☎ (०२०) २४२०७ १७४/१७९
संकेतस्थळ
www.chhatraprabodhan.org
ई-मेल
chhatraprabodhan@
jnanaprabodhini.org

मासिकाची वर्गणी
वार्षिक: ₹ १८०, द्वैवार्षिक: ₹ ३४०,
त्रैवार्षिक: ₹ ५००,
दशवार्षिक: ₹ १,५००.
या अंकाची किंमत : ₹ १२
(पुण्याबाहेरील धनादेशासाठी- ₹ २० जादा,
घरपोच दिवाळी अंकासाठी
प्रतिवर्षी ₹ ४० जादा)

या नियतकालिकास महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाकडून अनुदानापोटी काही र कम प्राप्त झाली आहे. परंतु या नियतकालिकात प्रसिद्ध झालेली मते महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळास मान्य असतील असे नाही.

छात्र प्रबोधन : निव्वळ मासिक नव्हे !... विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकसनाची चळवळ !!

चित्रपट जरूर पाहा : हनी, आय शंक दि किडस् - नर्मविनोदी मांडणी असलेली विज्ञान काल्पनिका

स्वत:मध्ये बदल घडवू इच्छिणाऱ्या प्रिय प्रबोधकांनो,

संवाद

'बदल' हा निसर्गाचा स्थायीभाव आहे, हे तुम्ही नेहमीच अनुभवता. सजीवांमध्ये बदल घडतच असतात; पण मग इतर सजीव सृष्टी आणि माणूस यात महत्त्वाचा फरक काय? तर 'आपल्यामध्ये बदल होत आहेत' याची जाणीव माणसाला होते. म्हणजे आपल्याला कळतं, की आपली उंची वाढली, आपल्यातली ताकद वाढली. आपल्याला अधिक अवघड प्रश्नही सोडवता यायला लागले. अनेक माणसं, त्यांची वशिष्ट्ये आपल्या लक्षात राहू लागली. आपल्याला पूर्वीपेक्षा जास्त पटकन राग येतोय... 'तर असे बदल आपल्यात होत आहेत', हे प्राण्यांना कळत नाहीत; पण माणसाला कळू शकतात. तुम्ही कधी तुमच्यात घडत असलेले छोटे-मोठे बदल अनुभवलेत का?

असे बदल अनुभवण्यासाठी स्वत:बद्दलची संवेदनशीलता वाढायला हवी. स्वत:शी संवाद साधता यायला हवा. त्यासाठी दिवसातला थोडातरी वेळ एकटं राहून तुमच्यात होणारे सूक्ष्म बदल अनुभवण्याचा प्रयत्न करा. स्वत:च्या शरीराशी, शरीरातील सर्व अवयवांशी, स्नायूंशी, सांध्यांशी, विविध संस्थांशी (पचनसंस्था, श्वसनसंस्था इ.) ज्ञानेंद्रियांशी (डोळे, कान इ.) संवाद साधून पाहा. एखादा अवयव थोडासा दुखतोय, कधीतरी पोट एकदम हलकं वाटतंय, भरभरून श्वास घेताना खूप प्रसन्न वाटतंय, हृदयाची धडधड, नाडीचे ठोके अशा कितीतरी गोष्टींमधील छोट्यातले छोटे बदलही प्रयत्न केला, तर हळूहळू तुम्हाला जाणवायला लागतील. मग मन, बुद्धी, भावना यांमधील घडामोडींचा आढावा घेत-घेत काही वेगळे, लक्षात येण्यासारखे बदल त्यात घडताहेत का? हेही जाणवायला लागेल. दिवसातला ५-१० मिनिटं वेळ असं स्वत:चं बारकाईनं निरीक्षण करायला, स्वत:मधील बदल समजून घ्यायला तुम्ही सर्वांनी आवर्जून काढायला हवा, असं मला वाटतं.

इतर प्राण्यांपेक्षा, माणसांमध्ये अजून एक विशेष गोष्ट आहे अन् ती म्हणजे माणूस 'ठरवून' बदल घडवू शकतो. आपल्यात होत असलेल्या बदलांची जाणीव व्हायला लागली, की त्यातले कोणते बदल योग्य आहेत, कोणते बदल योग्य नाहीत, कोणते बदल अधिक वेगाने व्हायला हवेत, कोणते बदल सावकाश व्हायला हवेत, कोणते बदल नव्याने व्हायला हवेत; हे समजणं खूप महत्त्वाचं असतं. आपल्याला आयुष्यात... नजिकच्या भविष्यात... येत्या १-२ वर्षात कोण व्हायचंय? काय करायचंय? कोणासारखं व्हायचंय? कोणत्या क्षेत्रांत विशेष पराक्रम करायचाय? या प्रश्नांची उत्तरं जसजशी तुम्ही शोधायचा प्रयत्न कराल; तसतसे स्वत:मध्ये काय बदल करायला हवेत, हे हळूहळू तुम्हाला समजायला लागेल. पण त्याही आधी विद्यार्थीदशेत शरीर-मन-बुद्धी यांच्या क्षमता समजून घेणे, त्या अधिकाधिक प्रमाणात वाढविण्याचा प्रयत्न करणे; या दिशेने तर तुम्हाला प्रत्येकालान कीच प्रयत्न सुरू करता येतील.

स्वत:च्या बदलांची जाणीव होणं आणि मग योग्य बदल, योग्य गतीने घडविण्यासाठी निश्चयपूर्वक प्रयत्न करणं; हे तर आपल्यातल्या मनुष्यपणाचं खास लक्षण आहे ! ते आपण जपायला नको का? आळस, सुखासीनता, अल्पसंतुष्टता, भीती, आत्मविश्वासाचा अभाव, न्यूनगंड, महत्त्वाकांक्षेचा-इच्छाश तीचा-प्रेरणेचा अभाव, स्वत:तील क्षमतांबद्दलचे अज्ञान, आत्मकेंद्री - स्वार्थी वृत्ती हे सगळे या ठरवून बदल घडविण्याच्या प्रक्रियेतील मोठे अडथळे आहेत. हे अडथळे एकदम, एका दिवसात तर दूर होणार नाहीत. त्यासाठी तुम्हाला सातत्यानं प्रयत्न करावे लागतील. रोजच्या रोज स्वत:तील बदलांचे निरीक्षण करण्यासाठी, योग्य बदल घडवून आणण्यासाठी स्वत:शी मनमोकळा संवाद साधायला हवा. 'हवे असलेले बदल स्वत:मध्ये झाले आहेत'; असं सकारात्मक चिंतन रोज व्हायला हवं. असे बदल करण्यामध्ये येणारे मानसिक, भावनिक अडथळे दूर व्हावेत यासाठी स्वत:ला सूचना द्यायला हव्यात. यालाच **'उपासना करणं'** म्हणतात! अशा उपासनेसाठी, रोज, न चुकता तुम्ही आवर्जून ५ ते १० मिनिटं तरी बसायला लागा. प्रसन्न वेळ अन् शांत जागा असली तर अधिकच उत्तम. पद्मासनात किंवा वज्रासनात पाठीचा कणा ताठ ठेऊन ही उपासना केली, तर चित्त एकाग्र व्हायला मदत होईल. तुमचे अनुभव जरूर कळवा.

यावर्षी दसऱ्याच्या निमित्तानं स्वत:त बदल घडवून आणताना, येणाऱ्या अडथळ्यांवर प्रयत्नपूर्वक मात करण्याचा संकल्प करूया. त्यासाठी नियमितपणे उपासना करण्याचा संकल्प आपण सारे मिळून करूया. या संकल्पपूर्तीसाठी 'छात्र प्रबोधन' तुम्हाला निश्चित मदत करेल.

'छात्र प्रबोधन'तर्फे प्रकाशित होणाऱ्या ५ दिवाळी अंकांची धामधूम अंतिम टप्प्यात आली आहे. तुमची दिवाळीची सुट्टी समृद्ध करणाऱ्या या सर्व अंकांची तुम्हीपण आतुरतेनं वाट पाहताय ना?

तुमचा दादा,

(महेन्द्र सेठिया)

ओल्या अभ्रकाचे ढग रसरसले तेजांत। ओसरल्या पावसाची ओल अजुनी उन्हांत।।

चित्रपट जरूर पाहा : दि ॲडव्हेंचर्स ऑफ टीन टीन - एका पत्रकाराने घेतलेल्या साहसाचा वेध

प्रायोजक - डॉ. कीर्ती आपटे, पुणे - दात मजबूत राखण्यासाठी दातांची नियमित निगा राखा.

'फट्' अनिल फुगवत असलेला फुगा फुटला होता.

''गाल दुखायला लागले माझे, हे फुगे फुगवून फुगवून,'' अनिल कुरकुरला.

समर टेबलावर चढून क्रेप कागदाच्या फिती भिंतीला चिकटवत होता. खाली उतरत तो म्हणाला,

''मग या फिती लाव बरं. म्हणजे तुझे हात दुखायला लागतील आणि गालदुखीकडे तुझं दुर्लक्ष होईल.''

विकाससिंह फुगवलेले फुगे दोरीला बांधत होता. त्याला हसू फुटलं. तो हसतच म्हणाला,

''बहिणीसाठी मेहनत करावीच लागते. भाईबहन का प्यार होता ही है ऐसा।''

आज अनिलच्या धाकट्या बहिणीचा, नीताचा नववा वाढदिवस होता. त्यासाठी तिघं बैठकीची खोली सजवत होते. समर– अनिलचा चुलतभाऊ, शेजारीच राहायचा. ते दोघेही आठवीत होते.

विकाससिंह उत्तर प्रदेशातील एका खेड्यांतून आलेला गरीब मुलगा. अनिलच्या वडिलांचे वरिष्ठ अधिकारी श्री. सासने यांच्या बंगल्याच्या सेवक–आवासामध्ये तो दोन–अडीच वर्षे राहात होता. सासने नुकतेच निवृत्त झाले होते व दीडवर्षासाठी अमेरिकेला गेले होते. जाताना त्यांनी अनिलच्या बाबांना विनंती केली होती,

''मि. जोशी, विकास फार चांगला मुलगा आहे. अतिशय प्रामाणिक व कष्टाळू आहे. माझा स्वत:चा बंगला तयार होतोच आहे. मी आलो, की विकासची व्यवस्था करीनच. तुमच्या बंगल्याचं गॅरेज रिकामं आहे. तेव्हा मी येईपर्यंत विकासला गॅरेजमध्ये ठेवून घ्याल का?''

अनिलच्या बाबांनी सासन्यांचे म्हणणे मान्य केले होते. गेले तीन महिने विकास त्यांच्या गॅरेजमध्ये राहात होता. विकास तरतरीत, हसतमुख होता. दिवसा एका सायकलच्या दुकानात तो काम

पैंजण

– कमला राजाज्ञा

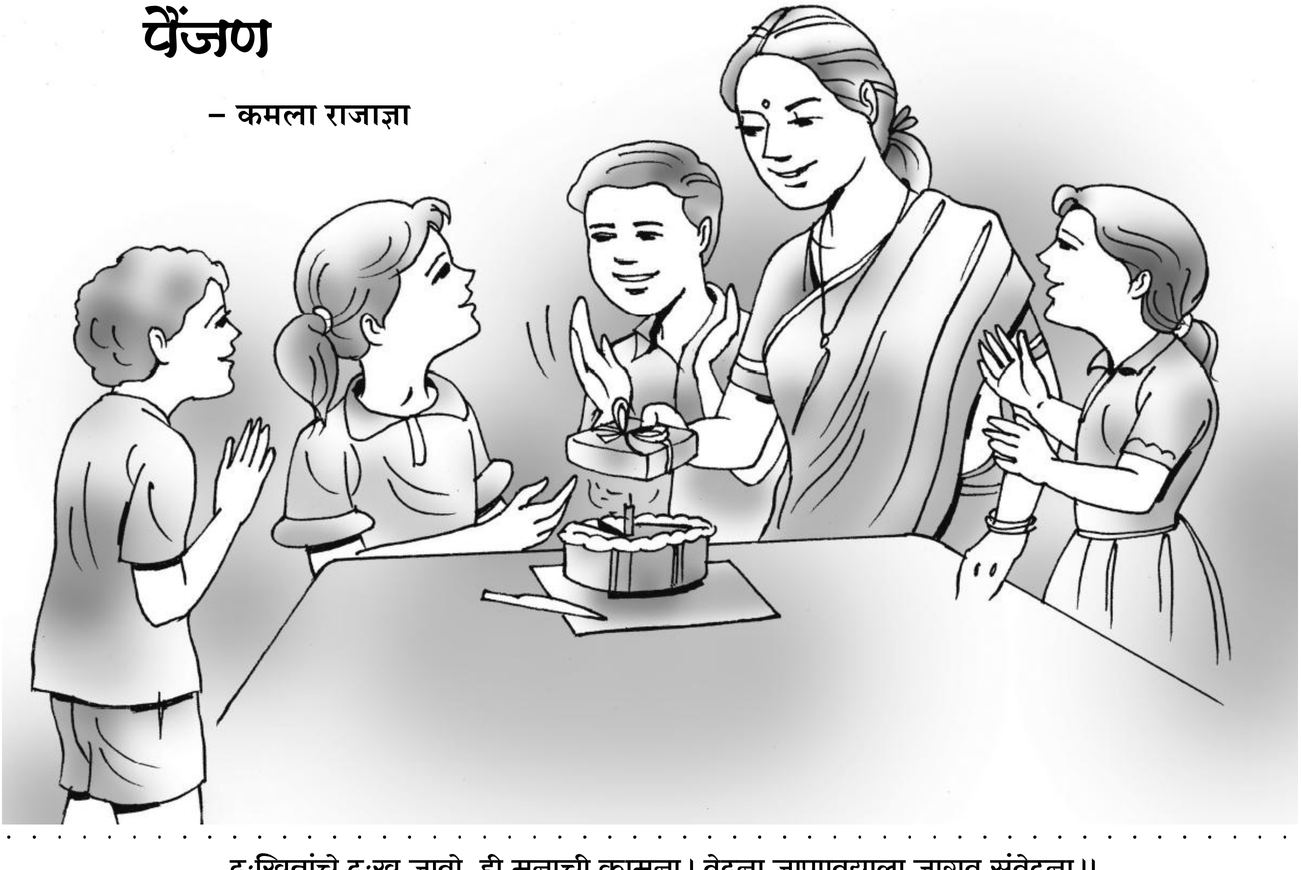

दु:खितांचे दु:ख जावो, ही मनाची कामना। वेदना जाणावयाला जागवू संवेदना।।

चित्रपट जरूर पाहा : आनंद – जीवनाकडे बघण्याची आशावादी दृष्टी देणारी हळुवार भावकथा

प्रायोजक - सौ. प्राची व श्री. शंतनू पटवर्धन, ह्यूस्टन, टे सस, अमेरिका.

करायचा. रात्री शाळेत जायचा. विकास अनिलपेक्षा थोडा मोठा होता; पण सातवीत शिकत होता. तो सकाळी बागेचा केर काढायचा. झाडांना पाणी घालायचा. बागेतील फुले न्यायला आई व आजी आल्या, की विकासशी मोड यातोड या हिंदीत त्या दोघी गप्पा मारत. कधीकधी विकासला चहाबिस्किटे देत. नीता तर 'विकासदादा, विकासदादा' करत त्याच्या मागे फिरायची. सुट्टीच्या दिवशी अनिल व समरही त्याला फुटबॉल, क्रिकेट खेळायला बोलावत असत.

...फुगे, फिती लावून झाल्यावर, तिघा मुलांनी एका टेबलावर पाणी व पेले ठेवले, प्लेट्स, चमचे मांडले. मुलांना सहा वाजता यायला सांगितले होते. ''वा ! वेळेवर झाली तयारी. अनिल, समर तुम्ही कपडे बदला आता,''अनिलची आई बैठकीमध्ये येत म्हणाली. इत यात कुसुमआत्या घाईघाईनं घरात आली. कुसुमआत्या जळगावला राहायची. काही कामासाठी ती पुण्याला आली होती. आज नीताचा वाढदिवस करून ती उद्या जळगावला परत जाणार होती. नीताला चांदीचे पैंजण हवे होते. कुसुमआत्या तिला पैंजण भेट देणार होती. पैंजण आणायला व इतर काही खरेदीसाठी ती बाहेर गेली होती.

''वहिनी, जळगावहून भाऊजींचा फोन आला होता. आईंना अचानक बरं वाटेना. हॉस्पिटलमध्ये भरती केलय त्यांना . मला लगेच गेलं पाहिजे. सातच्या बसनं मी परत जळगावला जाते,'' कुसुमआत्या अनिलच्या आईला म्हणाली.

ठरलेल्या वेळेला मुले जमली. सर्वांनी नीताला शुभेच्छा व भेटी दिल्या. कुसुमआत्याने नीताच्या हातात लाल कागदात गुंडाळलेला छोटा डबा दिला. त्यानंतर नीतानं लगेच केक कापला. तो खाऊन कुसुमआत्या घाईघाईनं जळगावला निघून गेली.

मुलांनी खूप धमाल केली. अनिल व समरनं मुलांचे खेळ घेतले. तोपर्यंत आई-काकूनं टेबलावर केक, बटाटेवडे व इतर खाद्यपदार्थ मांडले होते. बालसेना त्यावर तुटून पडली. विकास स्वयंपाकघरातून गरम वडे आणून देत होता. अनिलच्या आईनं दिलेला केक, वडे, खाऊन नंतर तो शाळेत निघून गेला. एकएक करत मुलंही घरी गेली. घरचे लोक खायला बसले. तोपर्यंत नीताने सगळ्या भेटवस्तू सोफ्यावर उघडून ठेवल्या.

''बघू नीता, काय काय भेटी मिळाल्या आहेत ते,''असं म्हणत आजी तिच्याजवळ गेली. भेटवस्तूंचा ढीग जमला होता.

''आत्यानं दिलेलं पैंजण बघू!'' आजी म्हणाली. पण त्या ढिगात पैंजण नव्हतंच.

''मला माहीत नाही. ते इथे या ढीगांत नाहीये ''

'मिळालेल्या भेटवस्तू तू तुझ्या खोलीत नेल्या होत्यास का?'' काकूनं नीताला विचारले.

''नाही,'' नीता म्हणाली.

''मी पाहिलं होतं. कुसुमला नीताच्या हातात डबी देताना,'' आजी म्हणाली.

सगळीकडे शोधाशोध सुरू झाली. सोफ्यावरील गाद्या उलटल्या. भेटवस्तू गुंडाळलेल्या रंगीत कागदांचा ढीग तपासला. पेपरप्लेट्सचा कचरा धुंडाळला. खुर्च्या, टेबलाखाली, कोपऱ्यात पाहिले. पैंजण सापडलेच नाही.

''कमाल आहे. मुलांशिवाय कुणी परकं आलंही नाही घरात,'' आजी म्हणाली.

रडवेली होऊन नीता झोपायला निघून गेली. मग काकू म्हणाली.

''तो मुलगा होता ना, विकास. त्यानं तर पैंजण...''

''छे! छे! तो विभाकरच्या सासने साहेबांच्या विश्वासातला आहे,'' आजोबा म्हणाले.

''या विश्वासाचाच फायदा घेतात हे लोक,'' काकू म्हणाली.

आजी अनिलच्या बाबांना म्हणाली, ''विभाकर, तो गावाला जाईल, त्याआधी तू गोडीगुलाबीनं विकासला विचारून तर बघ.''

विकासच्या बहिणीचं लग्न होतं. त्यासाठी तो तीन-चार दिवसांनी सुट्टीवर जाणार होता.

''नाही आई, तो केवळ

अन्याय भ्रष्टतेला अमुच्या जगी न थारा। जे जे अनाथ त्यांना पंखात द्या निवारा।।

चित्रपट जरूर पाहा : कोशिश - मूक-बधिरपणावर जिद्दीने मात करत आनंदाने जगण्याची कहाणी.
प्रायोजक - डॉ. गीतांजली, डॉ. सिद्धार्थ पटवर्धन, ग्लासगो, स्कॉटलंड (U.K.)

आश्रितासारखा राहतो आहे, म्हणून एखाद्यावर संशय घेणं पटत नाही मला. गरीबांनाही मानअपमान असतोच की,'' अनिलचे बाबा म्हणाले.

''मग निदान काहीतरी कारण सांगून त्याला गॅरेज सोडायला सांगा. उद्या कॉलनीत कुणाचं काही चोरीला गेलं तर?'' आई म्हणाली.

''कुठं जाईल तो? कुठं राहील? *फुटपाथवर?* सार्वजनिक ठिकाणी पोलिसही राहू देत नाहीत. सासने साहेबांनी केवढ्या विश्वासानं ठेवलंय त्याला आपल्याकडे !'' अनिलचे वडील चिडून म्हणाले.

''अगदी बरोबर आहे विभाकरचं. विकासनं घेतलेही असतील पैंजण; पण एवढ्या चुकीसाठी त्या चौदा वर्षाच्या पोराला वाऱ्यावर सोडणं बरोबर नाही. जाऊं दे गेलं तर तीनचार हजारांचं पैंजण. हा विषय काढू नका आता कुणीही,'' आजोबा निर्णायक स्वरात म्हणाले. मग सगळ्यांचीच तोंडं बंद झाली.

तरीही अनिल, समर अस्वस्थ होते. अनिलनं समरला वऱ्हांड्यात ओढले. तो त्याच्या कानात कुजबुजला,

''गॅरेज उघडून आपण विकासच्या सामानात बघायचं का? शंका नकोच उगीच.''

''काकांना कळलं, तर मारच बसेल आपल्याला. आणि आजोबा काय म्हणाले ऐकलंस ना? त्यानं पैंजण घेतलं असलं तरी गप्पच बसायचं,'' समर म्हणाला.

''माहीत आहे मला. फ त आपल्या समाधानासाठी बघूया चल.'' अनिल म्हणाला.

गॅरेजची एक किल्ली विकासकडे असायची. एक घरात होती. मोठी माणसं टी. व्ही. बघत होती. दुसरी किल्ली घेऊन अनिल व समरने गुपचूप गॅरेज उघडले.

भिंतीला लावलेल्या आडव्या फळीवर विकासची पेटी होती. तिला कुलूप नव्हतं. अनिलनं तिचं झाकण उघडले. वर पुस्तके खाली कपडे होते. समरनं कपडे उचलले. बघतात तर काय! खाली पुठ्ठ्याचा लहान डबा होता. त्यावर 'जिरगे सराफ' असं लिहिलेलं होतं. अनिलनं डबा उघडला. आत नवेकोरे पैंजण! दोघांनी एकमेकांकडे बघितले. मग मुकाट्याने डबा होता तसाच ठेवून, गॅरेजला कुलूप लावून दोघं परत आले.

''विकासला घराबाहेर काढायचं राहू दे; निदान पैंजण परत घेऊन दोन थपडा तरी लावायला पाहिजेत त्याला. बाबांचं काहीतरीच असतं,'' अनिल फणफणला. पण आजोबा, बाबांच्या समोर बोलण्याची त्याची प्राज्ञा नव्हती.

दुसरे दिवशी सकाळी सर्वांनी पुन्हा घरभर पैंजण शोधले. अनिल व समर दोघं तेवढे गप्प बसले होते. पुढचे दोन दिवस फार विचित्र अवस्थेत गेले. विकास नेहमीप्रमाणे, गुणगुणत बाग झाडायचा. आई व आजी विकासकडे बघायच्या; पण त्याच्याशी बोलायच्या नाहीत. आजोबा काहीतरी बोलत; पण त्यांच्या बोलण्यात पहिल्यासारखा मोकळेपणा नव्हता. अनिल व समर तर विकास बोलला तरी बोलत नसत. विकासचा चेहरा उतरायचा.

साधना जेथे कलेची, आर्तता जेथे मनाची। अर्चना चाले जिथे ती सत्य, शिव अन् सुंदराची।।

चित्रपट जरूर पाहा : फॅन्ड्री – सामाजिक, आर्थिकदृष्ट्या वंचित मुलाच्या मनाची घुसमट मांडणारा चित्रपट

प्रायोजक – सौ. मंजुषा सावर्डेकर, पुणे.

ही लोकं असं विचित्र का वागताहेत; हे विकासच्या लक्षात येत नव्हतं.

चौथ्या दिवशी दुपारी अनिल व समर बागेत फुटबॉल खेळत होते. विकास घाईनं येऊन गॅरेज उघडू लागला.

''आज लवकर आलास दुकानातून? अनिलनं विचारलं.

''रात्रीच्या गाडीनं जाणार आहे ना मी!'' विकासनं उत्तर दिलं.

मध्येच समरनं मारलेला चेंडू गॅरेजमध्ये गेला. अनिल तो आणायला आत गेला. विकास हातातील साडीची घडी करत होता.

''विकास तुझ्या सामानात साडी?'' अनिलनं विचारलं. तेवढ्यात समरही तेथे आला. विकासचा चेहरा आनंदानं उजळला.

''बघा ना ही साडी अनिलभैय्या- समरभैय्या. माझ्या बहिणीचं लग्न आहे ना! तिला द्यायला घेतलीय,'' विकास उत्साहानं साडी उघडून दाखवत म्हणाला.

''आणि ही सिंदूर ठेवायची डबी.''

एक नक्षीदार डबी अनिलच्या हातात देत तो पुढे म्हणाला, ''आणि हे पैंजण.''

अनिल व समरनं पाहिलेला जिरगे सराफांचा डबा उघडून आतील पैंजणाची जोडी उचलून विकासनं समरच्या हातात दिली. पैंजण उचलताना डब्यातून एक कागद खाली पडला. अनिलनं तो उचलला. विकाससिंहच्या नावाची पैंजणाची पावती होती ती.

''छानच आहे सगळं! खूपच खर्च केलास की विकास'' अनिल म्हणाला.

''बहीण म्हटल्यावर करायलाच पाहिजे. त्यासाठी वर्षभर दुकानात जादा काम केलं मी,'' विकास म्हणाला.

दोघं गॅरेजमधून बाहेर आल्यावर समर म्हणाला, ''केवढं मोठं होतं ते पैंजण! नीताचं असणं श यच नाही.

अनिलचे डोळे पाण्यानं भरून आले होते.

''किती खरं होतं आजोबांचं आणि बाबांचं!. अनिल म्हणाला. न राहवून अनिलनी गॅरेज झडतीचा प्रसंग आणि आता विकासशी झालेलं संभाषण बाबांना सांगितलं.

''अनिल गरीब म्हटलं, की ते पैशाच्या मागं असणार असं गृहीतच धरून चालतो आपण. प्रेम, माया यांसारख्या भावना त्यांनाही असतात; त्यांनाही स्वाभिमान असतो. हे लक्षातच येत नाही आपल्या,'' अनिलचे बाबा म्हणाले.

दुसऱ्या दिवशी आत्याचा फोन आला. तिच्या सासुबाईंना आता बरं वाटलं होतं. आत्या म्हणाली, ''त्या दिवशी पैंजण घ्यायच्या आधीच जळगावहून फोन आला. मी आमच्या शेजारच्या मिनूसाठी घेतलेल्या बांगड्याच नीताला वाढदिवसाची भेट म्हणून दिल्या. आज मात्र पैंजण घेऊन पाठवलंय.''

कुरियरने पैंजण आले. नीता ते घालून मिरवूही लागली.

''ही पैंजणाची छनछन ऐकून अनिलचे बाबा म्हणाले, 'फ त आपलाच दृष्टिकोन खरा नसतो. प्रत्येक गोष्टीला अनेक बाजू असतात. बरोबर ना अनिल, समर...''

दोघंही एका सुरात म्हणाले, ''अगदी बरोबर आहे तुमचं, आमचं जरा चुकलंच.''

दोघांच्याही पाठीवर थाप मारत अनिलचे बाबा समाधानाने हसत बाहेर निघून गेले.

❀❀

- कमला राजाज्ञा
द्वारा - एअर कमोडर पी. जी. देशपांडे
'केदार' १९/१ब निर्झर, स्टेट बँक
कॉलनीसमोर, कोथरुड, पुणे 411029

हसा हसा...

एक बस जागेवरच चालू करून ड्रायव्हर बसलेला असतो.

काही वेळाने प्रवासी कंटाळतात. एकजण विचारतो, ''कधी सुरू होणार हा खटारा?''

ड्रायव्हर शांतपणे उत्तर देतो. ''थोडं थांबा, अजून जरा कचरा भरला की लगेच निघेल खटारा!''

इंद्रधनूचे रंग दिले अन शब्दांना तू गंध दिले। अर्थाच्याही अतीत जाऊन, मित्रत्वाचे बंध दिले ।।

चित्रपट जरूर पाहा : यलो - बौद्धिक व शारीरिक कमतरता असणाऱ्या मुलीचा सकारात्मक संघर्ष
प्रायोजक - श्री. सुधीर विष्णू दफ्तरदार, पुणे.

स्मृतींच्या गावातील गंमती-जंमती

– डॉ. मानसी देशमुख

'स्मरण' किंवा 'स्मृती' म्हणजे काय? मी बरेचदा तारीख, वाढदिवस, फोन नंबर विसरते, चष्मा कुठे काढून ठेवला विसरते, परीक्षेत काही आठवत नाही, यांसारख्या तक्रारी तर आपण बरेचदा ऐकतो. याचा अर्थ माझी स्मरणश ती वाईट आहे का? हे स्मरणश तीचं केंद्र मेंदूमध्ये नेमकं कुठं दडलं आहे? यांसारख्या अनेक प्रश्नांची उत्तरे मानसशास्त्राचा अभ्यास केल्यावर उलगडतात. स्मरणश ती हा आपल्या बुद्धीचा एक अविभाज्य पैलू आहे. गिलफर्ड या मानसशास्त्रज्ञाने बुद्धीच्या १५० पैलूंचा शोध लावला आणि एक फार मोठी देणगी मानसशास्त्राला मिळाली.

प्रत्येक व्य तीचा 'स्मरणपट' (मेमरी स्पॅन), स्मरणाचा आवाका वेगवेगळा असतो. 'व्य ती तित या प्रकृती' या उ तीप्रमाणेच 'व्य ती तितके वेगवेगळे स्मृतिपट!' मानसशास्त्रज्ञ म्हणून गेली अनेक वर्षे या 'स्मरणश ती' वर वेगवेगळे प्रयोग वेगवेगळ्या मुलांच्या, माणसांच्या वयोगटांबराबर करायला मिळाले. हे शास्त्रीय प्रयोग कधी बुद्धीमापन चाचणीचा भाग म्हणून तर कधी मुलांबरोबर खेळताना प्रकाशात आले. त्यातूनच सफर घडली या स्मरणाच्या गावाची!! ही सफर खूप गंमतशीर, सगळ्यांना आवडेल व खूप काही शिकवेल अशी आहे. या स्मरणाच्या गावात विसावायला आपल्याबरोबर खूप खेळ व यु त्या आहेत. तुम्ही जर यातील खेळ तुमच्या मित्रमैत्रिणींबरोबर खेळलात तर देवाने दिलेली स्मरणश तीची देणगी तुम्ही जपून ठेवू शकता. तिचा आवाका वाढवू शकतो, हे न की. चला तर मग एक फेरफटका मारू या स्मृतीच्या गावात.

'स्मृती' किंवा 'स्मरण' म्हणजे नेमके काय?

सहा वर्षांच्या मृण्मयीला सांगितलं, ''या वेगवेगळ्या आकारांच्या वस्तू नीट बघून त्या लक्षात ठेव.''

तिने वस्तू बघितल्या आणि ती खेळायला गेली. वीस–पंचवीस मिनिटांनी तिला परत विचारले, ''बाळा त्या खोलीत मघाशी तू कोणत्या वस्तू पाहिल्यास त्यांचा आकार कसा होता? आठवून सांगशील?

पटकन मृण्मयी म्हणाली, ''गोल गोल चेंडू होता, चौकोनी मोठा ठोकळा होता, निळ्या रंगाचा फुगा होता'' वगैरे वगैरे.

आता हिच्या डो यात हे आकार आणि वस्तूंची नावं नेमकी कुठे साठविली होती? खालील आकृतीच्या आधारे उलगडण्याचा प्रयत्न करूया.

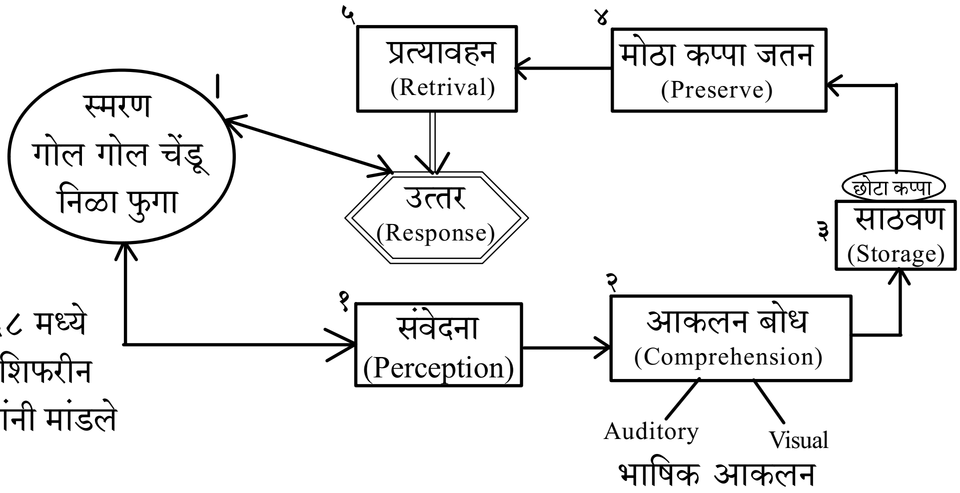

हे मॉडेल १९६८ मध्ये
अॅटकिन्सन व शिफरीन
या मानसशास्त्रज्ञांनी मांडले

ज्ञानासवेच तोलू विज्ञानस्रोत आम्ही। नवनिर्मितीस लागू स्मरणात ठेवू आम्ही ।।

चित्रपट जरूर पाहा : ताऱ्यांचे बेट – निम्न आर्थिक स्तरातील मुलाचे भावविश्व व भौतिक अनुभव घेण्यासाठी चाललेला झगडा
प्रायोजक - श्री. नचिकेत खरे, पुणे.

उत्तर एकच आले, 'गोल गोल चेंडू' पण ते मेंदूमध्ये अनेक प्रक्रियांनी, टप्प्यांनी साठविले होते, प के झाले होते. कोणतीही गोष्ट प की होण्यासाठी गरज असते ती सरावाची, उजळणीची. आपण जर आपल्या स्मृतीकोशास, सतत खतपाणी घालत राहिलो, तर त्यांची स्मरणक्षमता न की वाढते आणि योग्य वेळेस अचूक माहितीचा वापर ती करू शकतात.

या स्मरणाचे अनेक प्रकार आहेत, पद्धती आहेत. काही मुले ही दृक माध्यमामुळे गोष्टी लक्षात ठेवतात तर काही श्राव्य माध्यमातून गोष्टी, नवीन कल्पना पटकन आत्मसात करतात. आपल्या ज्ञानेंद्रियांच्या आधारे आपण नवीन गोष्टी ग्रहण करतो. नवीन गोष्ट मनावर ठसण्यासाठी मन लावून ती गोष्ट आत्मसात करावी लागते. स्पर्श, बघणे, ऐकणे, वास घेणे, चवी ओळखणे यांसारख्या संवेदनांतून तुम्ही काही शिकता. म्हणजे काही मुलांची बघण्याची स्मरणश ती (Iconic memory – दृश्य चिन्हांशी संदर्भ जोडणारी) तीव्र असते तर काही मुलांची श्राव्य स्मरणश ती तीव्र असते. काही मुलांना क्षणापूर्वी घडलेले काही आठवत नसते, तर काहींना खूप वर्षांपूर्वी केलेली सहल स्मरत असते. काहीजण एखादी आठवण प्रसंगानुरूप लक्षात ठेवतात. काहीजण लक्षात ठेवण्यासाठी त्यांची स्वत:ची खास तंत्रे वापरतात. स्मरणाच्या विविध तऱ्हा असतात. काहीजण भावनांच्या आधारे एखादी गोष्ट लक्षात ठेवतात, उदा. 'या रस्त्याने जाताना, मी एकदा हा रस्ता विसरलो'ही गोष्ट तारखेनिशी लक्षात ठेवण्यासाठी 'घाबरणे' या भावनेचा आधार ते लोक घेतात.

कधी काही विशिष्ट वास आणि स्मरण यांचे नातेदेखील आपण अनुभवतो. उदा. छोटा अक्षय पावसाळ्यातील मृद्गंधाने उत्तेजित होऊन पावसांवरील कविता तोंडपाठ म्हणतो. त्यावेळी तो मातीचा वास आणि कविता यांत एक बंध तयार होतो आणि अशा स्मरणाचा प्रत्यय येतो.

आजीकडून ऐकून ऐकून रामरक्षा, स्तोत्रे पाठ होतात, वर्गात रोज म्हणून पाढे पाठ होतात. तुम्ही किती लक्षपूर्वक आणि नेमके ऐकून ग्रहण करता यांतून 'ऐकण्याची' संवेदना जागृत होते आणि आपल्या स्मरणात भर पडते. श्राव्य स्मरणश ती (Auditory memory) बळकट होते. उदा. कवितांना चाली लावल्यावर कविता पटकन पाठ होते. लय, ताल, त्रिमिती, अवकाश क्षमता या प्रत्येकांत असतात. आपण श्वास घेतो तो सुद्धा ठरावीक लयीत, लय म्हणजे *स्पीड* किंवा गती. या गतीला एका विशिष्ट आवर्तनात बांधले की तयार होतो ताल. पाढे चालीत म्हटले की पाठ होतात. तिथे आपण लयीशी एकनिष्ठ असतो.

एखादा धडा किंवा कविता वाचल्यानंतर ती कविता चित्ररूपाने, फोटोंच्या, निसर्गचित्रांच्या साहाय्याने आपल्यापैकी काहीजण लक्षात ठेवतात. उदा.: बालकवींची 'श्रावणमासी हर्ष मानसी हिरवळ दाटे चोहिकडे' ही कविता नुसती ऐकली तरी तिचे चित्र डोळ्यांपुढे येते आणि मग ते जिवंत होऊन कविता आपोआप मुखोद्गत होते. अशा रितीने दृक स्मरणश ती (visual memory) वाढण्यास मदत होते.

या सगळ्या उदाहाणांवरून एक लक्षात येते की, आपल्यापैकी प्रत्येकजण या ना त्या पद्धतीने स्मृती जतन करत असतो. लक्षात ठेवण्याच्या प्रत्येकाच्या सवयी वेगळ्या असतात, बलस्थाने वेगळी असतात. तुम्ही जर तुमच्यामधील स्मरणश तीचे बलस्थान ओळखून त्याला पूरक गोष्टी, यु त्या उपलब्ध करून दिल्या तर स्मरणाची क्षमता न की वाढते, हे जगभरातील मानसशास्त्रीय संशोधनातून सिद्ध झाले आहे.

जिद्द, ध्येय अन् घट्ट चिकाटी, र तातुन या अशी भिनावी। नदीच निर्भर आनंदाची, प्रसन्नतेने वाहात यावी ।।

चित्रपट जरूर पाहा : इ बाल – मूक–बधिर मुलाची जिद्दीने खेळात यश मिळवण्यासाठीच्या संघर्षाची कहाणी.
प्रायोजक - श्री. संदीप जगधने, पुणे.

स्मृतींच्या या कप्प्यात डोकावताना एक गोष्ट ठळकपणे जाणवते, की नेहमी वापरात असणारी स्मरणश ती, जी आपल्या अंगवळणी पडलेली असते हा या कप्प्याचा एक भाग आणि ज्या गोष्टींचे स्मरण आपण कधीतरीच करतो हा कप्प्याचा दुसरा भाग असतो.

भाग १ – नेहमीच्या कामांना लागणारी सरावलेली स्मरणश ती

१. दैनंदिन जीवनक्रम आचरणे

२. ठरावीक वस्तूंची नावे, भाषेचा वापर

३. व्य ती परिचय, ओळख

४. फोन नंबर लक्षात ठेवणे, गाडी चालविणे

भाग २ – कधीतरी लागणारी स्मरणश ती – परीक्षेतील पेपर सोडविणे – १. कविता किंवा गाणी आठवणे २. नृत्याचे बोल म्हणणे ३. खूप वर्षांनी एखाद्या व्य तीला भेटल्यास तिचे नाव आठवणे इ.

अक्षता नाचाच्या लासमध्ये गेली की तिला तोंड्याचे बोलच आठवत नाहीत, तिला सुरुवात करून द्यावी लागते, मग तिला पुढील 'बोल' हळूहळू आठवतो. ही अशी ध याची स्मरणश ती खूप मुलांना लागत असते. यासाठी यु त्या करून त्यावर मात करता येईल.

तसेच रोहनला इतिहासाचा पेपर लिहिताना काहीच आठवत नाही. त्यातील सनसनावळी तर अजिबातच लक्षात राहत नाही आणि मग गोंधळ उडतो.

अक्षता आणि रोहनच्या उदाहरणांवरून एक लक्षात येईल की, नियमित सराव केला, वाचलेल्या गोष्टीचे आकलन, मनन व चिंतन केले, लक्षात राहण्यासाठी काही खेळांचा, कल्पनांचा वापर केला तर स्मरणश ती न कीच तुमची साथ देईल. त्या विषयाची आवड निर्माण होईल, आत्मविश्वास वाढेल, परीक्षेत चांगले गुण मिळतील.

खाली स्मरणश ती वाढवणारे काही खेळ दिले आहेत; ते खेळून पाहा. – **१.** एक मोठा ट्रे घ्या. गटामधील एकाने त्यामध्ये वीस ते पंचवीस छोट्या गोष्टी ठेवा. (उदा. कात्री, दोऱ्याचे रिळ, चमचा, पेन वगैरे). गटातील अन्य मुलांनी तो ट्रे नीट बघा. बघून झाला की तो ट्रे झाकून ठेवा. वीस ते पंचवीस मिनिटांनी ट्रे मधील वस्तूंची किती नावे मुलांना आठवतात ते बघा.

२. एका ट्रेमध्ये परत या वस्तू मांडा. नीट काळजीपूर्वक वस्तू बघा. वीस ते पंचवीस मिनिटांनी तो ट्रे परत पाहा. त्याआधी ट्रे मधील दोन, तीन वस्तू गटातील एका व्य तीने काढून घ्या आणि गटातील अन्य व्य तींनी कोणत्या गोष्टी गायब झाल्या ते ओळखा.

३. पत्त्यांमधून पंधरा जोड्या (३० पाने), (बदाम सात, किलवर सात) काढा. सगळे पत्ते जमिनीवर पाच सहा ओळीत सुलटे लावा. त्याकडे पाच मिनिटे नीट बघा. आता पत्ते उलटे करा. आणि जोड्या आठविण्याचा प्रयत्न करा. बरोबर पान निवडता येते का? ते बघा.

४. उभ्या आडव्या शब्दकोड्यांचा आधार घ्या. स्मरणाची धार वाढवा.

५. 'शिवाजी म्हणतो' किंवा 'साताऱ्याचा म्हातारा' यांसारखे साखळी वाढत जाणारे खेळ खेळा. (उदा. सातारचा म्हातारा शेकोटीला गेला, सातारचा म्हातारा, म्हाताऱ्याची बायको, बायकोचा मुलगा वगैरे)

६. एखाद्या प्रसंगाचे वर्णन जास्तीत जास्त बारकाव्यांनिशी करायची सवय लावा.

उदा. पुस्तक वाचत असताना जर आपण एखादा परिच्छेद समूहात वाचला तर तो परिच्छेद कोण जास्तीत जास्त तपशीलांसकट सांगतो ते पाहा.

❀❀

– डॉ. मानसी देशमुख

इ – २०३, विवा हॉलमार्क, सूर्यदत्त मॅनेजमेंट इन्टिट्यूटच्यासमोर, पाटीलनगर, बावधन, पुणे – १

प्रत्येक कळीत जागत असतो निर्धार फूल होण्याचा। दिमाखाने दिसण्याचा अन् सुगंधाने दरवळण्याचा।।

चित्रपट जरूर पाहा : धग – धगधगीत सामाजिक वास्तवाचे दर्शन !

प्रायोजक – सौ. गीतांजली हेमंत जोशी, वाशी, नवी मुंबई.

चांदण्यांची दुलई

मंद, स्नेहाळ प्रकाश घेऊनी नभी उतरली
ती पौर्णिमा रात्रीला, अंगणात अवतरली ।।धृ.।।

स्वच्छ टपोरं चांदणं
कमळाचं उमलणं
परी राणीच्या राज्याला
असे आकाश आंदणं
दिवसाच्या गमतींची,
मग शब्दाविना बोली ।।

नारळीच्या या झावळ्या
लांब पात्यांनी गुंफल्या
चांदण्यांची लपाछपी
खेळ, उजेड - सावल्या
झिरमिरत्या तेजाने
जणू सृष्टीही न्हाली ।।

मेळ चंद्र -चांदण्यांचा
तोरा आकाशगंगेचा
ग्रह - ताऱ्यांचा, विश्वाचा
गूढ तरी जिज्ञासेचा
अवलोकण्या जणू
जादूनगरी सजली ।।

नेत्र, थेट निरखिती
निळ्या प्रांगणाप्रति
गंध मोगरा श्वासात
तन-मनही भिजती
चांदण्यांचीच दुलई
मग हळूच पांघरली ।।

- कविता मेहेंदळे
६९२/१, 'सुखदा' सोसायटी, पुणे-सातारा रस्ता, पुणे-३७

मौनाच्या संध्याकाळी, आकाश चांदण्याचे झाले। वितळले क्षितिज गंधात, रंगातून रूप निथळले ।।

चित्रपट जरूर पाहा : स्टुअर्ट लिटिल् - उंदीर व एक छोटा मुलगा याची भावनिक परंतु विद्रोही कथा.

प्रायोजक - श्री. क्षेत्रपालेश्वर टुरिस्ट, पुणे, ☎ ०२०- २४४५०९७५

नावातील गमती-जमती

तांदूळ - तांदूळ हा शब्द संस्कृत शब्द 'तण्डुल' या शब्दावरून आलेला आहे. मात्र इंग्रजीतील *Rice* हा शब्द तमिळ 'अरिसि' या शब्दावरून घेतला गेला आहे, असं विद्वानांचं म्हणणं आहे. काही विद्वानांच्या मते *Rice* हा शब्द जुन्या पर्शियन भाषेतील 'व्रिज' या शब्दापासून निर्माण झाला आहे. त्यातही गंमत अशी, की 'व्रिज' हा पर्शियन शब्द मूळ संस्कृत 'व्रीहि' या शब्दापासून आलेला आहे. म्हणजे मार्ग कुठलाही असला तरी त्या शब्दाचे मूळ संस्कृत किंवा द्रविड भाषेत म्हणजे भारतातच आहे! पण सर्वात कडी अशी की, तांदूळ सुमारे ८ ते १५ सहस्त्र वर्षांपूर्वी चीनमध्ये 'पीक' अशा प्रकारात प्रथम विकसित करण्यात आला, असं आढळून आलं आहे!

बोगनवेल – अठराव्या शतकात फ्रेंच दर्यासारंग ॲडमिरल 'लुई आंत्वां द बोगनविल' हा एका विख्यात वनस्पतिशास्त्रज्ञाला घेऊन जगाच्या सफरीला गेला होता. या प्रवासात त्यांना ही सुंदर वनस्पती ब्राझील, अर्जेंटिना आणि पेरू या दक्षिण अमेरिकेतील देशात आढळून आली. काही वर्षांतच युरोपियन लोकांनी ती प्रथम युरोपात आणली आणि नंतर तिचा जगभर प्रसार झाला. फ्रेंच दर्यासारंगच्या नावावरून या वनस्पतीला 'बोगनवेल' हे नाव पडलं.

लव्हेंडर – अटलांटिक महासागरात पश्चिम आफ्रिकेच्या किनाऱ्याजवळ कॅनरी द्वीप आणि केप व्हर्ड हे देश आहेत. तिथं प्रामुख्यानं 'लव्हँड्युला' ही पुदिन्याच्या जातीतील वनस्पती सापडते. अर्थात आता तिचा जगभरात बऱ्याच ठिकाणी प्रसार झाला आहे. लव्हँड्युलाची फुलं खूप सुगंधी असतात आणि ही निळसर जांभळी फुलं आकर्षकही दिसतात. या फुलांपासून सुगंधी अर्क तयार केला जातो आणि त्यालाच 'लव्हेंडर' असं नाव आहे. 'लव्हँड्युला' शब्दापासून 'लव्हेंडर' हा शब्द तयार झाला आहे. 'लव्हेंडर' सुगंधाचा उपयोग सौंदर्यप्रसाधनात आणि साबणात करतात.

अननस – 'ग्वारानी' या दक्षिण अमेरिकेतील भाषेतून हा शब्द आलेला आहे. असं सांगतात, की क्रिस्टोफर कोलंबस यानं हे फळ मध्य व दक्षिण अमेरिकेत पाहिलं. नंतर पोर्तुगीजांनी ते युरोपात आणलं आणि त्याचा जगभर प्रसार केला. गंमत अशी, की जसा मराठी भाषेत हा शब्द आहे; तसाच तो अनेक जागतिक भाषांतही आहे. उदा. इटालियन, जर्मन इ. या फळाचं शास्त्रीय नाव सुद्धा *Ananassa Sativa* असं आहे. मात्र, इंग्रजीत अननसाला *Pineapple* असं म्हणतात; याचं कारण असं, की त्याचा आकार आणि बाह्य रूप हे पाईन वृक्षाप्रमाणे शंकूसारखं असतं.

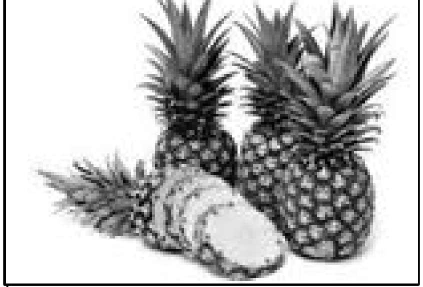

– **श्रीनिवास शारंगपाणी**, ७१४/१, नारायण पेठ, लक्ष्मी रस्ता, पुणे 411030

जीवनी नव-तेज राहो, अंतरंगी भावना। सुंदराचा वेध लागो, मानवाच्या जीवना।।

चित्रपट जरूर पाहा : साऊंड ऑफ म्युझिक – आई नसलेल्या व कडक शिस्तीत वाढलेल्या हट्टी मुलांच्या संगोपनाविषयी
प्रायोजक -डॉ. संदीप श्रोत्री, सातारा.

करा बोटांच्या ठशांचे निरीक्षण...

नोकरीच्या ठिकाणी, पासपोर्ट ऑफिसमध्ये किंवा अशासारख्या अनेक ठिकाणी 'बायोमेट्रीक'चा म्हणजे आंगठ्याचा ठसा मशीनवर उमटवणे याचा वापर केला जातो. बऱ्याचदा पोलीस गुन्हेगाराचा तपास 'फिंगर प्रिंटस्' म्हणजे 'बोटांचे ठसे' पडताळून लावतात. प्रत्येक व्य तीच्या बोटांचे ठसे हे वेगवेगळे असतात. त्यात तीन प्राथमिक प्रकारचे ठसे सर्वांच्यात असले तरी त्यात विविधता असते. १) वलयाकृती (Whorl) २) चक्राकार (Loop) ३) कमान (Arch).

वलयाकृती

चक्राकार

कमान

तुम्ही तुमच्या मित्रमैत्रिणींच्या बोटांचे ठसे घ्या आणि कुठल्या प्रकारचे ठसे दिसतात, ते पाहा.

साहित्य : १) पारदर्शक टेप (चिकटपट्टी) २) टेबल लॅम्प ३) बहिर्गोल भिंग

काय कराल? : • एक ते दीड इंच लांबीचा टेपचा तुकडा कापून तुमच्या तर्जनीवर (Index finger) चिकटवा

- १ ते २ मिनिटांनी चिकटपट्टी काढा.
- चिकटपट्टी दिव्याच्यासमोर धरा. तुम्हाला त्या चिकटपट्टीवर आकृती/रेषा दिसतील.
- बहिर्गोल भिंगाने त्या चिकटपट्टीचे निरीक्षण करा.
- बोटावरचा ठसा वलयाकृती, चक्राकार किंवा कमान यांपैकी एका प्रकारचा असेल.

काय दिसले? : टेपवर तुमच्या बोटाचा ठसा उमटलेला दिसेल.

असे का? : आपल्या कातडीचे (त्वचा) मुख्यत्वेकरून दोन थर असतात. बाहेरच्या थराला 'बाह्यसाल' किंवा 'बाह्य त्वचा' म्हणतात. आणि आतल्या थराला 'आंतरत्वचा' म्हणतात. या दोन्ही थरांमधली जागा सरळ नसते; त्यात अनेक घड्या असतात. या घड्यांमुळे अनेक उंचवटे आणि खाचा तयार होतात. या उंचवट्यामुळे जी आकृती उमटते त्या आकृतीला 'बोटांचे ठसे' किंवा 'फिंगर प्रिंटस्' म्हणतात. बाह्य त्वचेच्या थराखाली तेल तयार करणाऱ्या ग्रंथी असतात. जेव्हा बोटं एखाद्या गोष्टीला लागतात तेव्हा या ग्रंथीतून थोडेसे तेल बाहेर येते (ते आपल्याला कळतही नाही) आणि त्यामुळे चिकटपट्टीवर बोटांचा ठसा उमटतो.

आणखी काय कराल? प्रत्येक बोटाचा ठसा टेपवर घेऊन तो टेप (चिकटपट्टी) एका वेगळ्या कागदावर घ्या. किंवा पेन्सिलीने कागदावर घासा. तुमच्या बोटाला पेन्सिलीमधले ग्रॅफाइट लागल्यामुळे बोटाचे टोक काळे दिसेल. त्या बोटाला टेप चिकटवा. २-३ मिनिटांनी तो टेप बोटावरून हळूच काढून सूक्ष्मदर्शकाखाली ठेवा. तुम्हाला बोटाचे ठसे दिसतील. बोटाचे ठसे अधिक स्पष्ट पाहायचे असतील, तर रंगांच्या पावडरमध्ये किंवा 'इंक पॅड'मध्ये बोटांचा पुढचा भाग बुडवा. नंतर तो भाग चिकटपट्टीवर ठेवा. थोड्या वेळाने काढून सूक्ष्मदर्शकाखाली बघा. ठशांचा अभ्यास करा.

गृहपाठ काय कराल? तुमच्या पाचही बोटांवरचे ठसे घ्या. सर्व ठसे सारखे दिसतात का ते बघा. प्राथमिक प्रकारच्या ठशांपेक्षा कदाचित या ठशांमध्ये थोडासा फरक आहे का ते बघा.तुमच्या घरातल्या सगळ्यांच्या बोटांचे ठसे घ्या आणि त्या सर्व व्य तींच्या बोटांचे ठसे एका कागदावर उमटवून एक आगळं-वेगळं चित्र तयार करा. प्रत्येक व्य तीच्या बोटाच्या ठशाखाली त्याचे नाव लिहा आणि बघा तुमच्या घरातल्या लोकांच्या बोटांचे ठसे एकसारखे आहेत का?

– **डॉ. कांचनगंगा गंधे,** ४१/६६७ लोकमान्यनगर, पुणे 411030

उडण्याचं बळ नव्या पंखात असावं। भरारीला अस्मान अपुरं ठरावं।।

चित्रपट जरूर पाहा : मी शिवाजीराजे भोसले बोलतोय – समाजातील वाईट वृत्तींशी हिमतीने लढणाऱ्या माणसाची कथा.
प्रायोजक - प्रतिभा इले ट्रिकल्स, पुणे.

संवाद कौशल्य

अंतिम लेख

प्रभावी संवादाकौशल्यातून करिअरकडे

– डॉ. श्रीराम गीत

गेल्या वर्षीच्या दिवाळी अंकापासून (सौर कार्तिक) 'संवाद कौशल्य' ही लेखमाला सुरू झाली. पुढे वर्षभर नित्य अंकातून या विषयाच्या संदर्भात लेख, कृतिपाठ दिले गेले. संवाद म्हणजे न की काय? एकमेकांशी बोलताना वा गटात औपचारिक व अनौपचारिक संवाद कसा साधायचा? प्रभावी संवाद साधण्यात येणारे विविध अडथळे, संवादात देहबोलीचे महत्त्व इ. संवादाच्या महत्त्वाच्या पैलूंविषयीची माहिती तुम्ही या विविध लेखांतून घेतली. त्या लेखांखाली दिलेले कृतिपाठ तुम्ही प्रत्यक्ष करूनदेखील पाहिले असतील!

अर्थात, ही आहे प्रभावी संवादाविषयी डोळसपणे विचार करण्याची सुरुवात! तुमचं संवाद कौशल्य विविधांगांनी फुलवण्यासाठी तुम्हीच प्रयत्न करायला हवा. याविषयाच्या संदर्भात काही अडचणी असतील तर जरूर संपर्क साधा. आपल्यातील 'संवाद' जेव्हा वाढेल तेव्हाच अशा लेखमाला खऱ्या अर्थाने 'अर्थपूर्ण' होतील!

'संवाद' ही अगदी प्राथमिक बाब असली, तरी तिच्याकडे वयाच्या पंचविशीपर्यंत जाणीवपूर्वक लक्ष देणाऱ्या फारतर एखादा ट काच व्य ती सापडतात. 'संवाद काय मी रोजच करतो', 'बोलणं काय मला छान जमते,' मी तर बडबड्याच आहे' असं समजणारे खूप आहेत; पण 'प्रभावी संवाद साधणे' हे प्रत्येकाला जमतंच असं नाही. संवाद कौशल्य हे मुद्दाम आत्मसात करावं लागतं. संवाद कौशल्य आत्मसात करणाऱ्या कोणालाही विविध करिअरची दारे 'खुलजा सिमसिम' या मंत्रासारखीच उघडतात.

संवाद कौशल्ये आत्मसात करण्यासाठी छोटे छोटे संवाद मोठ्याने वाचणे ही एक पद्धत उपयोगी पडू शकते. नंतरचा टप्पा म्हणजे स्वत:च्या शब्दांत काही लिहून ते आवाजाच्या चढउतारानुसार वाचणे. अवांतर वाचन, अद्ययावत माहिती व ताज्या घटना यांचे संदर्भ व त्यावरील आपला अभ्यास, संवाद कौशल्याचा उपयोग करिअर म्हणून करताना अत्यंत उपयोगी पडतो. ही सवय अगदी इयत्ता सातवी–आठवीपासूनसुद्धा तुम्हाला लावता येते.

प्रभावी संवाद साधण्याच्या कौशल्यामुळे करिअरच्या अनेक वाटा सहजपणे खुल्या होतात. काहीमध्ये संवादाची गरज असते, काहीत संवाद पूरक असतो, तर काही फ त संवादातूनच चालतात.

१. **मार्केटिंग किंवा विपणन :** मालाची विक्री कोठे होईल, कशी होईल, किती होईल यासाठीची यंत्रणा राबवणे, नेमकी माहिती मिळवणे, मालाची माहिती देणे, विक्रीसंदर्भात नेमके बोलणे यामध्ये संवादाला फार मोठा वाव आहे. जुनी म्हणच आहे की, 'बोलणाऱ्याची माती विकली जाते, पण न बोलणाऱ्याचे सोनेसुद्धा पडून राहाते.' ज्याला सहजसंवाद साधता येतो, त्याला येथे खूप संधी आहेत. कोणत्याही पदवीनंतर 'एम.बी.ए.' मार्केटिंग हा विषय निवडता येतो.

२. **अँकर, रेडिओ जॉकी :** एखाद्या कार्यक्रमाचे संपूर्ण निवेदन करणे, कार्यक्रमाशी सुसंगत असा भाग घेऊन विविध तुकडे जुळवणे, रेडिओवरचा एखादा कार्यक्रम सादर करण्यासाठी आकर्षक शब्दांत बोलणे, हे जमायला हवं. रेडिओ जॉकीचं बोलणं ऐकायला खूप छान वाटतं. रेडिओ जॉकीप्रमाणे आपणही बोलावं असं आपल्याला वाटतं. मात्र प्रयत्न करताना त्यात फसगत होऊ नये म्हणून रेडिओ जॉकी बनण्यासाठी प्रचंड तयारी लागते. पटकन विषय बदलणे, सतत

झेप आमुची आकारताना अवघे अंबर झुले। नव्या दिसाची पहाट आमुच्या पंखावरती फुले।।

चित्रपट जरूर पाहा : 127 Hours – १२७ तास अतिशय बिकट परिस्थितीत अडकलेल्या युवकाच्या संघर्षाची कहाणी.
प्रायोजक - श्री. निनाद रामचंद्र कात्रे, डोंबिवली.

संदर्भ धरून बोलणे, हे करण्यासाठी भरपूर तयारी लागते. त्या दिवसाचा, त्या वेळचा, तेव्हाच्या प्रेक्षकांचा 'मूड' लक्षात घ्यावा लागतो. प्रक्षकांचा प्रतिसाद नसेल, तर त्यांचा प्रतिसाद मिळावा, असं वातावरण बोलण्यातून तयार करावं लागतं. याचे प्रशिक्षण फारसे रीतसर मिळत नाही. पण शाळेचे गॅदरिंग, छोटे-मोठे समारंभ यातून याची सुरुवात होऊ शकते. पदवीनंतर काही महिन्यांच्या छोट्या-मोठ्या कार्यशाळांतून हे प्रशिक्षण खासगीरित्या मिळते. विविध कार्यक्रमांसाठी, चॅनेलवरच्या रिॲलिटी शोसाठी, एफ. एम. रेडिओ यांसारख्या माध्यमात करिअर करण्यासाठी या कार्यशाळांचा मोठा उपयोग होऊ शकतो.

३. **पब्लिक रिलेशन्स ऑफिसर :** याची गरज आज प्रत्येक क्षेत्रांत लागते. प्रत्येक क्षेत्राची विशिष्ट गरज असते. ती ओळखून नेमकी, विवक्षित माहिती अनेकांपर्यंत पोचवणे हा या कामाचा भाग असतो. *मास कम्युनिकेशनच्या* पदवीचा अभ्यास वा पदव्युत्तर अभ्यासक्रम पूर्ण करून या क्षेत्रांत प्रवेश होऊ शकतो. बारावीनंतर वा पदवीनंतर हे अभ्यासक्रम सुरू होतात.

४. **निवेदक :** रेडिओ, टीव्हीवर प्रत्येक कार्यक्रमापूर्वी, कार्यक्रम चालू असताना, बातम्या देण्यासाठी निवेदकाची गरज लागते. प्रसन्न चेहऱ्याने निवेदन ही येथली मुख्य गरज राहते.

५. **प्रशिक्षक :** तुमच्या शिक्षणाचा उपयोग प्रशिक्षणात होतोच. पण हल्ली 'सॉफ्टस्किल्स' शिकवणाऱ्या अनेक प्रशिक्षणात 'संवाद कौशल्ये' शिकवणारी मंडळी लागतात. भाषा, मॅनर्स व कौशल्ये यांचा एकत्रित मेळ घालणारे हे काम काहीशा अनुभवानंतर श य होते. या साऱ्याला एकत्रितरित्या 'कम्युनिकेशन स्किल्स' असेही नाव दिले जाते.

अशा या करिअरसाठी मुख्य म्हणजे विषयाचे, गुणांचे बंधन नाही. मात्र चौफेर वाचन, हजरजबाबीपणा, स्वत:च्या आवाजावर हुकमत असेल तर संवाद कौशल्यातून सुंदर करिअर न कीच साकार होऊ शकते.

– **डॉ. श्रीराम गीत**
१, शरावती, पत्रकारनगर, से. बापट रस्ता, पुणे 411016

।।**राष्ट्रदेवाः भवेम**।। ज्ञान प्रबोधिनीचे हे ब्रीदवा य तुमच्या परिचयाचे आहेच. आजचा आपला खेळ स्फूर्ती निर्माण करणारी ब्रीदवा ये आणि त्याच्याशी संबंधित असलेली सुपरिचित संस्थांची नावे यांचा आहे. **सोबत दिलेली संस्थांची नावे आणि ब्रीदवा ये यांच्या जोड्या तुम्हाला लावायच्या आहेत.** चला तर, करू या सुरुवात!

संस्था	**ब्रीदवा ये**
अ) भारतीय प्रजासत्ताक	१. योगक्षेमं वहाम्यहम्
ब) भारतीय वायुसेना	२. सत्यमेव जयते
क) भारतीय जीवन बीमा निगम.	३. शंनोवरुण
ड) अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थान	४. नभ स्पृशं दीप्तम्
इ) महाराष्ट्र राज्य पोलिस	५. सत्यं-शिवम-सुंदरम्
फ) भारतीय नौसेना	६. सद्रक्षणाय खलनिग्रहणाय
ग) दूरदर्शन	७. ज्ञानं परमं ध्येयम्
ह) भारतीय प्रौद्योगिकी संस्थान,मुंबई	८. शरीरमाद्यं खलुधर्मसाधनम्

उत्तरे अन्यत्र

– **ज्योत्स्ना सुतवणी, ठाणे**

गिरवू काळोखात, रूपेरी काळाची पाऊले। नव्या दिसाची पहाट आमुच्या पंखावरती फुले।।

चित्रपट जरूर पाहा : तारे जमीं पर – तुलनेमुळे काही विशेष गुण असूनही मागे पडणाऱ्या एका मुलाचे अनुभव.
प्रायोजक - संतुल, (श्री. मिलिंद संत), पुणे.

'रम्य पदांचा न्यास' पद्याचे रसग्रहण

(मुखपृष्ठाच्या आतील पानावरील पद्य...)

स्त्री व पुरुषात वेगवेगळ्या शारीरिक क्षमता असणे हा निसर्ग आहे. पण त्या दोघांचा सर्वांगीण विकास होणे, त्यांना उन्नत होण्यासाठी समान संधी मिळणे हे प्रगत व उदार समाजातच घडू शकते. असा प्रगत, उदार, पुरोगामी समाज आपल्याला घडवायचा आहे. त्यासाठीच ही काव्याची ओंजळ...

'रम्य पदांचा न्यास' ही कविता- गीत मला सुचले ते एका नृत्याच्या कार्यक्रमात. माझा मित्र आणि त्याची मैत्रीण यांनी मिळून शंकराचे तांडव आणि पार्वतीचे लास्य नृत्यातून दाखवले आणि मग अर्धनारीनटेश्वराचे एकत्रित नृत्य सादर केले. प्रकृती आणि पुरुष यांच्या अनुकूल सहयोगातून जीवन सुंदर आणि परिपूर्ण होते, हे त्या कार्यक्रमातून अतिशय कलात्मक पद्धतीने ठसवले गेले. कलेमध्ये दिसणारी ही समता रोजच्या जीवनात मात्र सर्वत्र दिसते का?

मुलगा व मुलगी या दोघांच्याही शरीर-रचनेत विशिष्ट फरक आहेत आणि त्यांचे विशिष्ट हेतू आहेत. त्याअर्थाने दोघांमध्ये समानता नाही, पण समता मात्र असायला हवी. कवितेमध्ये समानता हा शब्द वापरला असला तरी समता आणि समानता ह्यांच्या अर्थांमध्ये सूक्ष्म फरक आहे. समता हे मूल्य आहे. ते व्यापक अर्थ सांगते.

स्त्री-पुरुष समता हे मूल्य हे नारी आणि नटेश्वराच्या रूपकातून आपल्या पुराणकथांनी, प्राचीन ग्रंथांनी, लेण्यांमधील शिल्पांनी आपल्याला सांगितले आहे. आपल्या संस्कृतीत या मुल्याला महत्त्व असल्यामुळे त्याचे प्रतिबिंब सण-उत्सवातही दिसते.

उदा. नवरात्र हा नऊ दिवसांचा देवीचा उत्सव आपण साजरा करतो; तो स्त्री-श तीचा जागर करण्यासाठी. देवी हे स्त्रीचेच प्रतीक. महिषासुरमर्दिनीने शुंभ आणि निशुंभ ह्या क्रूर राक्षसांना रणात मारले, त्या विजयाची आठवण करून देणारा हा उत्सव. हीच आदिश ती, हीच दुर्गा, हीच पार्वती. आज शुंभ, निशुंभ राक्षस नाहीत. पण अज्ञान, अन्याय, अत्याचार, गृहीत धरणे, फसवणूक, ह्या राक्षसी वृत्ती आहेत. त्या अनर्थकारक गोष्टींना मूठमाती देणे हेच आजच्या नवरात्रीचे आद्य व्रत होय.

मुलगा आणि मुलगी हे वेगळे असतात, म्हणूनच तिथे वैविध्याची, नाविन्याची सर्जनशीलताही असते. नव्या जीवनाचा, कल्पनांचा जन्मही अशा वैविध्यातून होतो. संकल्पांना साकार करण्यासाठी मात्र लागतो समंजसपणा. तसा समंजसपणा असेल, तर उभयतांच्या स्वप्नांची आरास न कीच फुलून येते. मुलगा व मुलगी हे वेगळे-भिन्न असतात; पण म्हणून त्यांनी विरोधी भूमिकेत नसावे, हे मला कवितेतून मांडायचे आहे. म्हणून मी लिहिलेय- 'सहयोगातुन फुलून येई स्वप्नांची आरास...'

पण अर्थातच दोघांनीही आपल्या ह कांविषयी, कर्तव्यांविषयी जागरूक असावे. ह कांसाठी हट्टी असावे. एकमेकांना गृहीत धरणे सर्वथा चुकीचे असते. बऱ्याचदा मुलीने आपल्यावर अन्याय होत असेल तर त्याविरुद्ध आवाज उठवायला हवा. अज्ञानाच्या डोहात बुडाल्याने कोणाचे भले होईल? मुलगा व मुलगी यांच्यामध्ये प्रतिस्पर्ध्याप्रमाणे चढाओढ नसावी, कुरघोडी नसावी, तर त्यांच्यात छान मैत्री असावी, सौहार्द असावे. त्यातूनच माणुसकीच्या बागा फुलतील. स्त्री-पुरुष ही समाजरथाची दोन चाके आहेत. मुलीला गौण, दुय्यम, मागास न ठरवता हातात हात घेऊन बरोबरीने पुढे पाऊल टाकणे म्हणजेच मानव्याचा उत्सव!

म्हणूनच मुलीने 'पुरुषगुण' (धाडस, शौर्य, कष्टाची कामे करणे इत्यादी) स्वीकारणे आणि मुलाने 'स्त्रीगुण' (प्रेम, सेवा, त्याग, सर्जनशीलता इत्यादी) अंगिकारणे म्हणजेच माणसाचा पूर्ण विकास! म्हणूनच मला सहजच सुचली ओळ- 'नारी आणि नटेश्वरासम एकत्वाचा ध्यास...'

- आश्लेषा महाजन
'मंजिरी', चित्ररेखा, सोसा., सहकारनगर क्र. १, पुणे - ९

कोरड्या शब्दांचे नका भालदार होऊ। जिथे पुरुषार्थ नाही तिथे नका जाऊ।।

चित्रपट जरूर पाहा : लाईफ ऑफ पाय - हिंस्र वाघाच्या सहवासातील एका लहानग्याची बोटीतील चित्तथरारक सफर.
प्रायोजक - सौ. नंदिता सदाशिव वझे, पुणे.

थोडा विचार तर करा...

कोणता तार्किक क्रम वापरून तुम्ही हे कोडं पूर्ण करू शकाल का?

3	4		5	7
1	2		1	3
17	25		9	13
1	9		1	?

ओळखा या अक्षराला...

कोणतं अक्षर आपण प्रश्नचिन्हाऐवजी वापरू शकतो?

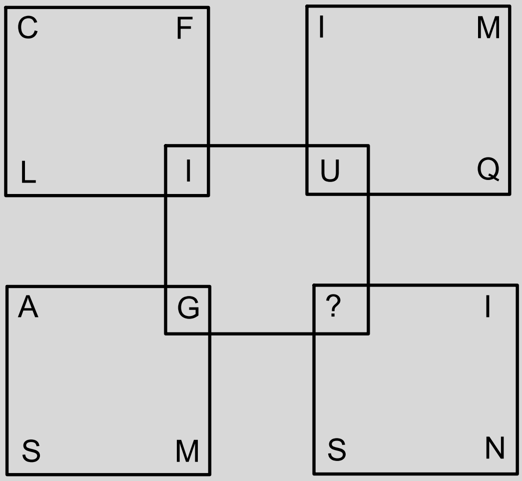

बुद्धिला खुराक

खाली दिलेल्या A ते F चौकोनांपैकी कोणत्या प्रकारचा चौकोन शेजारील कोडं पूर्ण करू शकतो?

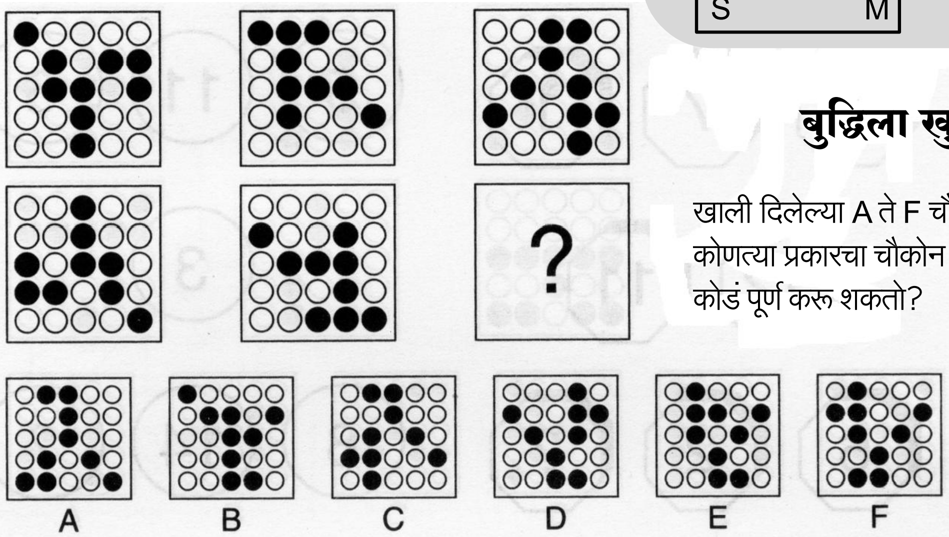

उत्तरे अन्यत्र

थोडीशी गंमत...

वैजनाथ दुलंगे/मधुजा पारगावकर

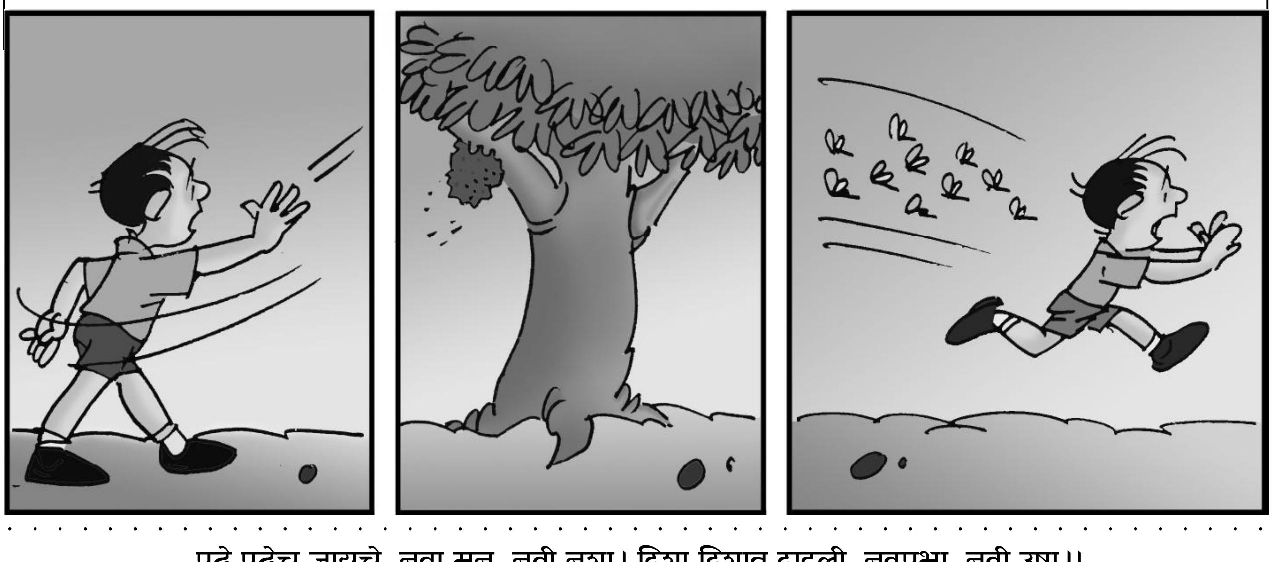

पुढे पुढेच जायचे, नवा मनू, नवी नशा। दिशा दिशात दाटली, नवप्रभा, नवी उषा।।

चित्रपट जरूर पाहा : ग्रॅव्हीटी - वास्तव व कल्पना याचा अपूर्व संगम असणारी विज्ञान काल्पनिका.

प्रायोजक - डॉ. संतोष काकडे, नागपूर.

महान गणितज्ञ 'भास्कराचार्य २' - (नऊशेव्या जयंतीनिमित्त) भाग - ४

छात्र प्रबोधनच्या सौर श्रावण (सप्टेंबर २०१४) च्या अंकात पान क्र. २८ वरील भास्कराचार्यांच्या लीलावतीमधील कूटप्रश्न क्र. ३ दिला होता तो असा - *सोबतच्या आकृतीत ४ एकरूप काटकोन त्रिकोणांची एक रचना दिलेली आहे. त्यापैकी Δअयब ह्या काटकोन त्रिकोणाचा कर्ण अब= म एकक, काटकोन करणाऱ्या बाजू भूज अय = प एकक आणि कोटी बय= फ एकक. ह्या आकृतीतील वैशिष्ट्यपूर्ण रचनेचा वापर करून भूज ^{२} + कोटी ^{२} = कर्ण^{२} म्हणजे प ^{२} + फ ^{२} = म ^{२} सिद्ध करा.*

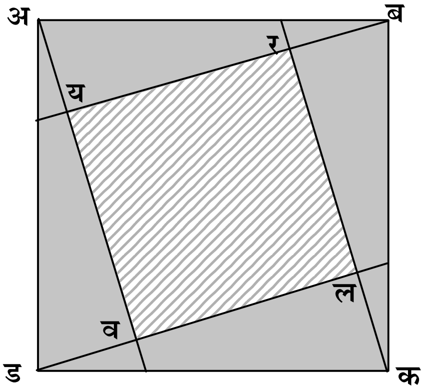

उत्तर – आकृतीतील मोठा चौकोन अबकड ची प्रत्येक बाजू ही काटकोन त्रिकोणाचा कर्ण 'म' इतकी आहे. आणि प्रत्येक शिरोबिंदूपाशीचा कोन = $\angle$ अबय + $\angle$ यअब. या दोन कोनांची बेरीज ९०° आहे, कारण हे कोन काटकोन त्रिकोणातील काटकोन सोडूनचे लघुकोन आहेत . सर्व बाजू समान आणि सर्व कोन ९०°, $\therefore$ हा चौरस आहे. आणि त्याची बाजू आहे म एकक. चौरस अबकड चे क्षेत्रफळ म^{२} चौ एकक.

हा चौरस आकृतीमधील पाच भागात विभागला आहे . हे भाग म्हणजे चार एकरूप काटकोन त्रिकोण आणि आत मधला चौकोन यरलव. आता चौरस अबकड चे क्षेत्रफळ अजूनही एका पद्धतीने काढता येईल ते म्हणजे ह्या चारही काटकोन त्रिकोणांच्या क्षेत्रफळांची बेरीज अधिक चौकोन यरलव चे क्षेत्रफळ. आता ह्या रचनेतील गंमत लक्षात येईल.

काटकोन त्रिकोणाचे क्षेत्रफळ =$\frac{१}{२}$ प $\times$ फ.

म्हणजे चारही काटकोन त्रिकोणाचे एकूण क्षेत्रफळ = ४ $\times$ $\frac{१}{२}$पफ = २प फ.

आतील चौकोनाची बाजू यर म्हणजे बय - बर, बय = फ आणि बर = प. (त्रिकोण एकरूप). यर = फ - प. तसेच रल = कर - कल = फ–प. अशाच प्रकारे प्रत्येक बाजू झाली फ – प. $\angle$ यरल = ९०° कारण $\angle$ करब = ९०°, आणि हे दोन्ही रेषीय जोडीतील कोन आहेत. चौकोन यरलव सुद्धा चौरसच निघाला. चौरस य र ल व चे क्षेत्रफळ = (फ – प) ^{२}

मोठा चौरस अबकडचे क्षेत्रफळ =(फ–प)^{२} + २प $\times$ फ = फ^{२}+ प^{२} - २प $\times$ फ + २ प $\times$ फ = फ^{२} + प^{२}. एकाच चौरसाची दोन पद्धतीने क्षेत्रफळे आली, म^{२} आणि फ^{२} + प^{२}. अर्थातच ही दोन्ही क्षेत्रफळे समान आहेत. म्हणजे प^{२} + फ^{२} = म^{२}

अशाप्रकारे पायथागोरसचे प्रमेय सिद्ध झाले.

कल्पक भौमितिक रचना, आणि थोडीशीच आकडेमोड ह्यांचा या पद्धतीत उपयोग केलेला आहे. पायथागोरसच्या प्रमेयाची ही एक सुंदर सिद्धता !

(पायथागोरसचे प्रमेय – भूज ^{२} + कोटी^{२} = कर्ण^{२} हे प्राचीन शुल्ब सूत्र ह्या ग्रंथात दिलेले आहे. आणि ते यज्ञवेदीच्या बाजूची मापे तसेच शेतांचे क्षेत्रमापन करण्यासाठी वापरले जात असे.)

– किरण बर्वे,
रमा, १६ ब, गल्ली क्र. ९, शिक्षकनगर, कोथरुड, पुणे - ३८

नव्या शतकाचे गाणे, चला गाऊया हो सारे। मनाच्या आभाळी चमकतील स्वप्न तारे।।

चित्रपट जरूर पाहा : भाग मिल्खा भाग – मिल्खासिंग यांच्या जीवनावर आधारित प्रेरणादायी चरित्रकथा.
प्रायोजक - व्ही. व्ही. आर्किटेट प्रा. लि., पुणे.

लक्षात आहे ना?

छात्र प्रबोधनतर्फे नावीन्यपूर्ण राज्यस्तरीय सांघिक स्पर्धा : २०१४-१५

(इ. ७वी ते १०वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी) स्पर्धेसाठी कोणतेही प्रवेश शुल्क नाही.

दिवाळीचा सुट्टीचा स्पर्धांच्या तयारीसाठी पुरेपूर वापर करा.
एकाच अथवा वेगवेगळ्या शाळांतील मित्र-मैत्रिणींचा गट करून मोठ्या संख्येने या स्पर्धांमध्ये सहभागी व्हा.
तुमच्यातल्या कल्पकतेला व विविध कला गुणांना व्य त होण्याची संधी द्या...

* ध्वनिफीत स्पर्धा (३० मिनिटांची, ४ ते ६ जणांचा गट)

स्पर्धेचे तपशील - • 'छात्र प्रबोधन'च्या अंकांतील साहित्याचा वापर यामध्ये करावा. • या स्पर्धेमध्ये आवाज विद्यार्थ्यांचा असावा. • फ त समुहगीते किंवा नाटक असा एकच प्रकार न वापरता सादरीकरणाच्या विविध प्रकारांचे योग्य मिश्रण हवे. • ध्वनिफितीस योग्य शीर्षक व शीर्षक गीत असावे. • संगीताचा अतिरेक टाळावा. योग्य ठिकाणी योग्य प्रकारे संगीत द्यावे. संगीतही विद्यार्थ्यांनी दिलेले असावे. • आशयातील वैविध्य,कल्पनांचे नावीन्य, आवाजाची स्पष्टता, मांडणी, संगीत, सहभागी विद्यार्थी संख्या या गोष्टींना महत्त्व दिले जाईल. • ध्वनिफीत तयार करण्यासाठी मोठ्यांचे मार्गदर्शन घेण्यास हरकत नाही.

* व्हिडिओ लिप स्पर्धा (३ ते ४ जणांचा गट)

स्पर्धेचे तपशील - • आपल्या गावातील कोणत्याही एका प्रश्नावर (उदा. सांडपाणी व्यवस्थापन, कचरा व्यवस्थापन, पाणीपुरवठा व्यवस्थापन) १० ते १५ मि.ची व्हिडिओ लिप तयार करावी. • व्हिडिओ लिप ही मराठी भाषेत असावी. • आवाज विद्यार्थ्यांचाच असावा. • प्रश्नांची मांडणी मुद्देसूद असावी. तुम्ही निवडलेल्या प्रश्नाला तुम्हाला सुचलेल्या उत्तरांचाही व्हिडिओ लिपमध्ये समावेश असावा. • प्रश्नांची निवड, वापरलेले संदर्भ, एकत्रित परिणाम, व्हिडिओची गुणवत्ता, संपादन यांद्वारे गुणांकन केले जाईल. • शाळेतील शिक्षक व पालकांचे मार्गदर्शन घेण्यास हरकत नाही.

वरील दोन्ही स्पर्धांचे साहित्य सीडी/डीव्हीडी च्या रूपात छात्र प्रबोधनच्या मुख्य कार्यालयात पाठवावे.

दोन्ही स्पर्धांची बक्षिसे - प्रथम ₹ ७००/-, द्वितीय ₹ ५००/-, तृतीय ₹ ४००/-

* 'तुम्हीच संपादक व्हा !' हस्तलिखित स्पर्धा - (५ ते ८ जणांचा गट)

• हस्तलिखित ५० ते ५५ पृष्ठसंख्येचे असावे • हस्तलिखितातील २५ पानांचा एक भाग कोणत्याही एका विषयावर लिहिलेला असावा. विविध लेखन प्रकारांचा त्यामध्ये समावेश असावा. • दुसरा भाग संमिश्र असावा. त्याला विषयाचे बंधन नाही. वैविध्यपूर्ण लेखन विषय व लेखन प्रकार यात असावेत.

दोन्ही पैकी कोणत्याही एका भागात खालील गोष्टींचा समावेश करावा - १. आत्मवृत्त - कोणत्याही एका निर्जीव वस्तूचे आत्मवृत्त.२. नाट्यछटा. ३. कल्पक विचार - गटामध्ये कल्पना स्फोटाचे तंत्र वापरून खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर २५ कल्पना लिहा. (कल्पना स्फोटाचे तंत्र छात्र प्रबोधनच्या वेबसाईटवर पहायला मिळेल.) ♦ माणसाला पाण्याखाली वस्ती करून राहाता आले तर ♦ जगातील सर्व फुले पिवळी झाली तर काय होईल? ♦ जगात नेहमी युद्धे होतच राहतात कारण... ♦ आपल्या मोठ्या शहरात अलिशान इमारतींच्या जोडीने झोपडपट्ट्याही दिसतात कारण...
४. आपल्या परिसरातील सार्वजनिक स्वच्छतेचे सर्वेक्षण करून त्यावर उपाय सुचवा. ५. एखादी भावना व्य त करणारी १० ते १५ वा ये लिहा. ६. 'छात्र प्रबोधन'च्या कोणत्याही एका अंकाचे रसग्रहण/परीक्षण करणारा लेख

बक्षिसे - प्रथम ₹ १०००/-, द्वितीय ₹ ८००/-, तृतीय ₹ ६०० , उत्तेजनार्थ ₹ ४००/-

विशेष संधी - क्रमांक प्राप्त हस्तलिखितातील सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांना परस्पर सोयीनुसार मे व जून महिन्यातील 'छात्र प्रबोधनच्या' संपादकीय कामाचा ४ दिवस अनुभव घेण्याची संधी मिळेल.

पहिल्या ३ क्रमांकांना पुस्तके व सीडी रूपाने बक्षिसे दिली जातील. विशेष गुणवत्ता प्राप्त सर्वांना प्रशस्तीपत्रके !

सर्व स्पर्धांची नोंदणी छात्र प्रबोधनच्या ईमेलवर अथवा पत्राद्वारे **३१ डिसें. २०१४** पूर्वी करणे आवश्यक.

सर्व स्पर्धांसाठीचे साहित्य पाठविण्याचा अंतिम दिनांक ३१ जानेवारी २०१५

शब्द शब्द आनंदाचे, ओठांवर प्रकटतील। चांगल्या विचारलहरी मनावर उमटतील॥

चित्रपट जरूर पाहा : कुंफू पांडा - प्राण्यांसंदर्भातील ३डी काल्पनिका.
प्रायोजक - श्री. संजीव प्रभाकर करंदीकर, ठाणे.

छात्र प्रबोधन - दीपावली विशेषांकाची वितरण व्यवस्था २०१४

यावर्षी महाराष्ट्र व गोवा मिळून ११० गावांमध्ये ११४ वितरण केंद्रांद्वारा 'छात्र प्रबोधन'च्या दीपावली विशेषांकांची वितरण व्यवस्था केली आहे. या वितरण केंद्रांचे पत्ते व दूरभाष क्रमांक खाली दिलेले आहेत. सभासदांनी १८ ऑ टोबरनंतर आपला दिवाळी अंक आपल्या गावातील वितरण केंद्रावरून, हा किंवा या वर्षातील कोणताही अंक दाखवून वा वार्षिक वर्गणीची पावती दाखवून तुमच्या गावातील वितरण केंद्रावरूनच तुम्हाला अंक मिळेल. सुट्टीनिमित्त बाहेरगावी गेलात तर त्या गावातील वितरण केंद्रावर अंक मिळणार नाहीत.

आपल्या गावातील वितरण केंद्राच्या पत्त्यावर/दूरभाष क्रमांकावर संपर्क होऊ शकला नाही तर त्या त्या विभागातील विभागसंपर्क प्रमुखांशी संपर्क साधावा.

ज्या सभासदांनी रजिस्टर पोस्टाने दिवाळी अंक पाठविण्यासाठी रु. ४०/- जादा भरले आहेत, त्यांना २० ऑ टोबरपूर्वी दिवाळी अंक घरपोच पाठविले जातील. ज्या गावांमध्ये वितरण केंद्रे नाहीत, त्या गावांमधील इतर सभासदांना साध्या पोस्टाने अंक पाठविले जातील. अंक न मिळाल्यास वेगळा अंक पाठविला जाणार नाही.

दीपावली विशेषांक अधिकाधिक जणांना वेळेत व खात्रीशीर मिळावा, यासाठी केलेली ही व्यवस्था यशस्वी होण्यासाठी, सर्व सभासद सहकार्य करतील असा विश्वास वाटतो. वितरण केंद्र सांभाळणाऱ्या व्य ती त्यांच्या नित्य व्यापातून वेळ काढून, स्वयंसेवी वृत्तीने हे कार्य करीत आहेत याची जाणीव सभासदांनी ठेवावी व कार्यकर्त्यांना सहकार्य करावे ही विनंती.

• विभागवार वितरण केंद्र संख्या •

विभाग	विभाग केंद्र	केंद्रसंख्या
१. पश्चिम मुंबई	बोरीवली	८
२. मध्य मुंबई, ठाणे	डोंबिवली	५
३. रायगड, नवी मुंबई	अलिबाग	९
४. रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग	चिपळूण	१३
५. गोवा	फोंडा	६
६. कोल्हापूर	इचलकरंजी	४
७. सांगली	सांगली	६
८. सातारा	सातारा	६
९ सोलापूर	सोलापूर	२
१०. अहमदनगर	कर्जत	७
११. उ. महाराष्ट्र	चोपडा	१५
१२. मराठवाडा	अंबाजोगाई	१४
१३. विदर्भ	अकोला	८
१४. पुणे	पुणे	११
एकूण गावे ११०, एकूण केंद्रांची संख्या		११४

विभाग १. पश्चिम मुंबई - विभाग संपर्कप्रमुख – सौ. सुमिता पांढरे (बोरीवली) – ☎ ९९६९०५१५७३

बोरीवली – सौ. सुमिता पांढरे, ए-१०२ दत्तधाम, देवीदास लेन, बोरीवली (प.) ☎ ०२२-२८९११६४१/९९६९०५१५७३

पालघर – श्री. तुषार राऊत, मु. पो. माहिम (आगर), कर्मवीर ज. पा. राऊत मार्ग, पालघर, जि. ठाणे ☎ ९८६०२०३१००

विरार-वसई – श्री. फ्रान्सिस डिमेलो, विश्वशांती, २ तलाव, वतार, पोस्ट आगासे, ता. वसई, जि. ठाणे ☎ ९८५०१८२६६१

विलेपार्ले – श्री. दत्तात्रय जोशी, सी-२३, प्राची सोसायटी, शहाजीराजे मार्ग, पार्ले बिस्किटजवळ, विलेपार्ले (पू.), ☎ ९८६९०६३७७२

बांद्रा – श्री. मिलिंद चिंदरकर, द्वारा महात्मा गांधी विद्यामंदिर, गव्हर्नमेंट कॉलनी, बांद्रा (पू.), मुंबई ☎ ९३२२२४२५६९

दादर – श्री. सतीश पै, तळ मजला, पर्ल सेंटर, सेनापती बापट मार्ग, दादर (प.) मुंबई २८ ☎ ९८२०२६७३२७

चेंबूर – मधुरा पंडित, ३-डी, दहावा रस्ता, गावठाण चेंबूर, मुंबई ☎ ९८६९४५०००१

गिरगाव – श्रीमती शिरीषा खरे, चंद्रशेखर बिल्डिंग, ७३- ब, जगन्नाथ शंकरशेठ मार्ग, गिरगाव, मुंबई ☎ ०२२-२३८८६९३५

मंदिरात माणुसकीच्या, तुझा नित्य वास। सत्य, प्रेम, करुणा आहे, तिथे तुझा वास।।

चित्रपट जरूर पाहा : Ice Age – प्राण्यांवर मानवी भावनांचे रोपण केलेली काल्पनिका.
प्रायोजक - कु. रेवती सारंग वऱ्हाडपांडे, पुणे.

विभाग २. मध्य मुंबई, ठाणे - विभाग संपर्कप्रमुख – सौ. स्मिता चावरे (डोंबिवली) ☎ ९९३०१४५२११

ठाणे – सौ. सुप्रिया बर्वे, ३०१, निशिगंधा, म. कर्वे मार्ग, ३ रा मजला, बेडेकर हॉस्पिटलजवळ, नौपाडा (प.) ☎०२२–२५३६४३६४

डोंबिवली – सौ. दीपाली हिंगणे, ४/१३ यशोधन जीवन सोसायटी, आदर्श विद्यालयाजवळ, राजाजी पथ, डोंबिवली (पू.) ☎ ९९३०३४३८२२ /०२५१–२४५३८२२

कल्याण – सौ. स्मिता मनोरे, डी.२/७ रत्नभिमा सोसा., डॉ. आचार्य हॉस्पिटलजवळ, बैलबाजार, कल्याण (प.) ☎ ९९२०९४८७७८

अंबरनाथ – सौ. अश्विनी कुलकर्णी, प्लॉट नं. ५५२, इंदुप्रभा, ३ रा मजला, खेर से शन, अंबरनाथ (पू.) ☎ ०२५१–२६०१४११/९८१९४५०९१०

बदलापूर – सौ. कुमुद पटवर्धन, १०२ लाभ सोसायटी, ए – गुरुप्रेम कॉम्प्ले सजवळ, कात्रप,बदलापूर (पू.) ☎ ८००७०५९९३५

विभाग ३. रायगड, नवी मुंबई - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. राम जोशी (अलिबाग) ☎ ९४२०८३५६५०

अलिबाग – श्री. राम जोशी, १ कृष्णविहार, समर्थनगर, पिंपळभाट, अलिबाग ☎ ०२१४१–२२५३०९/९४२०८३५६५०

नागाव – सौ. स्नेहा जोशी, नागाव हायस्कूलजवळ, नागाव, ता.अलिबाग ☎ ०२१४१–२४५६६१

नागोठणे – सौ. सुलभा गोखले, एस.एन. बी.३, सुरक्षा नगर, रिलायन्स टाऊनशीप, नागोठणे, ता. पेण ☎ ०२१९४–२७७९०३/९७६६३९२५६४

मुरुड – सौ. दीपाली जोशी, गणेश आळी, मुरुड, ता. मुरुड–जंजिरा, जि. रायगड ☎ ०२१४४–२७४४३९

गोरेगाव – श्री. एस. पी. डांगे, द्वारा ना. म. जोशी विद्याभवन, गोरेगाव, ता. माणगाव, रायगड ☎ ७७६९८२५३३९

महाड – श्री. डी. एस्. सावंत, सावित्री, नवेनगर, महाड, जि. रायगड ☎ ९८२२६२६९३२

रसायनी – सौ. शुभदा कोकीळ, ५ अ, वरदविनायक सोसा., राममंदिरासमोर, पो. मोहपाडा, ता. खालापूर ☎ ९८८१९०३६७३

पनवेल – श्री. प्रथमेश पी. सोमण, बी २/३, अशोका गार्डन, देशमुख गल्ली, जुन्या पोस्टऑफिसशेजारी, पनवेल ☎ ९३२३३८०८०९

वाशी – सौ. विजयालक्ष्मी पाटगावकर, जे. एन. ३/११/१५, सप्तगिरी अपार्ट. से टर ९, वाशी, नवी मुंबई ☎ ०२२–२७८०१९६८

विभाग ४. रत्नागिरी,सिंधुदुर्ग - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. प्रसाद काणे (चिपळूण) ☎ ९४२२४३०९००

रत्नागिरी – १) सौ. प्रतिभा प्रभुदेसाई, प्रभुदेसाई हॉस्पिटल,'चिंतामणी', टिळक आळी,रत्नागिरी ☎०२३५२–२२२९५३
२) श्री. राजेश आयरे, रा. भा. शिर्के प्रशाला, गुरुकुल, माळानाका, जि. रत्नागिरी ☎ ७२७६७३०२६९

पावस – सौ. शीतल सामंत, गणेश मंदिराजवळ, समाधी मंदिर रस्ता, पावस, जि. रत्नागिरी ☎ ९४२११३९५३०

चिपळूण – श्री. प्रसाद काणे, श्रीकृपा, आदर्श निवास लॉज, शिवाजी चौक, चिपळूण, जि. रत्नागिरी ☎ ९४२२४३०९००

गुहागर – श्रीमती मीरा साठे, सुमति निवास, खालचा पाट, गुहागर, जि. रत्नागिरी ☎ ०२३५९–२४०११२/९४२११४१५२८

खेड – सौ. नम्रता दामले, बडे हॉस्पिटलसमोर, खेड, जि.रत्नागिरी ☎ ९४२२४३३९४९

लांजा – डॉ. अशोक शहाणे, स्वानंद, वैभव वसाहत, लांजा, जि. रत्नागिरी ☎ ९४२११८९२४७

राजापूर – श्री. संजय कुलकर्णी, मु. पो. पाचल, ता. राजापूर, जि. रत्नागिरी ☎ ९४२१२२९७५७

कणकवली – श्री. औदुंबर भागवत, नक्षत्र अपा., बी. विंग, घर क्र. ६, कॉलेज रस्ता, कणकवली, जि. सिंधुदुर्ग ☎ ९४२११४७५१३

तळेरे –डॉ. मनीषा नारकर, अमृता नर्सिंग होम, मु. तळेरे, ता. कणकवली, जि. सिंधुदुर्ग ☎ ०२३६७–२४००८२/९४२२४३५४०१

देवगड – श्री. जयेश खाडिलकर,हॉटेल प्रपंचच्या मागे, मेनरोड, ता. देवगड, जि. सिंधुदुर्ग ☎ ७७७६९४५३३०

कुडाळ – श्री. उमेश सामंत, द्वारकाभाई, गुढीपूरवाई, पिंगुळी, ता. कुडाळ, जि. सिंधुदुर्ग ☎ ९४२२९६३५१७

सावंतवाडी – सौ. वंदना करंबेळकर, बी/७, नूतन हौ.सोसा., सबनीसवाडा, सावंतवाडी, जि. सिंधुदुर्ग ☎ ९८५०४७३०१२

विभाग ५. गोवा - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. मोहन आमशेकर (फोंडा) ☎ ९४२२०५८८७३

तेजोमय तू, करुणामय तू, वत्सल गगनापरी । भेदभाव ना तुझ्या कृपेचा, कर सर्वांच्या शिरी।।

चित्रपट जरूर पाहा : स्वदेश– मायदेशी परतून समाजातल्या लोकांसाठी काम करणाऱ्या युवकाची कथा.
प्रायोजक - श्री. सुरेंद्र कापसे, प्रिन्स्टन, अमेरिका.

फोंडा – श्री. मोहन आमशेकर, डी–१, कपीला सोसायटी, खडपाबांध, फोंडा, गोवा ☎ ९४२२०५८८७३

मार्दोळ – श्री. शिरीष आमशेकर, मुख्याध्यापक, स्वस्तिक विद्यालय, प्रियोळ, मार्दोळ, फोंडा, गोवा ☎ ९४२११५७९२२

वास्को – सौ. दीपा गावकर, सी ४, दुसरा मजला, ब्लॉक डी, अंतरिक्ष मनोर, आल्तो, दाबोली ☎ ९९२१८९७०९६

परवरी – श्री. वैभव केळकर, डी.एल. सामंत मेमोरिअल हायस्कूल, आल्तो, परवरी, बारदेश गोवा ☎ ९४२०८१८४८३

म्हापसा – श्री. प्रशांत बर्वे, श्री कन्स्ल्टंटस्, द्वारकानाथ सेंटर, दुसरा मजला, म्हापसा–कळंगुट रोड, म्हापसा ☎ ९४२२४५६५५५

डिचोली – श्री. गणेश जोशी, साष्टीवाडा, बोर्डे, डिचोली, गोवा ☎ ९४०५९२१२३१

विभाग ६. कोल्हापूर - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. विनायक गद्रे (इचलकरंजी) ☎ ९८८१५९००१८

इचलकरंजी – श्री. विनायक गद्रे, ५, घर नं.६८अ, झेंडा चौक, इचलकरंजी, जि. कोल्हापूर ☎ ९८८१५९००१८

कुरुंदवाड – श्री. गोपाळ जोशी, मुंढेकर वाडा, कुंभार गल्ली, गणपती मंदिराजवळ, कुरुंदवाड ☎ ९८५०९६४८१९

हुपरी – सौ. सुधा सांगवडेकर, राजगुरूनगर, नवीन वसाहत, हुपरी, ता. हातकणंगले ☎ ९०२८८५२०५२

महागाव – श्री. सुभाष सुतार, महात्मा फुले विद्यालय, महागाव, ता. गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर ☎ ९०९६७१२८१३

विभाग ७. सांगली – विभाग संपर्कप्रमुख – पंकज पेडणेकर (सांगली) ☎ ९६३७०६६६१९

सांगली – श्री. शैलेंद्र केळकर, ६९२, गावभाग, खाडिलकर गल्ली, सांगली ☎ ९४२२६१६०५८

मिरज – डॉ. श्रीकांत कुलकर्णी, किल्ला, मिरज, सांगली ☎ ९३७२२२३४८७

तासगाव – श्री. प्रसाद हसबनीस, ग्रामपंचायत कार्यालयासमोर, तुपारी, ता. पलुस, तासगाव जि. सांगली ☎ ९४२३८१०४०९

३२ शिराळे – श्री. नाथाराव हसबनीस, घ.नं. ४६९, दत्तमंदिराजवळ, पूल ग ी, बत्तीस शिराळा ☎ ०२३४५ – २७११८६ /९७६७६८०७०१

कडेगाव – डॉ. मकरंद बर्वे, बर्वे हॉस्पिटल, एस.टी.स्टँडजवळ, कडेगाव, जि.सांगली ☎ ०२३४७ – २४२१०८/९९२२२१२९०३

इस्लामपूर – सौ. स्वाती कुलकर्णी, मानस ग्रंथालय, के. बी. पी. कॉलेज रस्ता, इस्लामपूर ☎ ०२३४२–२२१९६१/९४०४३५९२६२

विभाग ८. सातारा - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. सतीश कुलकर्णी (सातारा) ☎ ९४२३२६०२६०

सातारा – श्री. सतीश कुलकर्णी, प्लॉट नं. ५१, सर्व्हे नं. ३२०–१ अ, अंजली कॉलनी, करंजे तर्फ, सातारा ☎ ९४२३२६०२६०

कोरेगाव – डॉ. मिलिंद शहा, पूजा नर्सिंग होम, रहिमतपूर रस्ता, कोरेगाव, जि. सातारा ☎ ९८२२०२३२०८

कराड – श्री.दत्तात्रय कुलकर्णी, ४५६–डी, सोमवार पेठ, पंताचा कोट, नावडीकर वाडा, कराड ☎ ०२१६४–२२२५०५

उंब्रज – डॉ. धनंजय कुलकर्णी, जय श्रीराम ि लिनिक, कॉलेज रस्ता, उंब्रज, ता. कराड ☎ ९४०३५४६९१३, ९४२३३२१२१३

खंडाळा – श्री. अ. ल. फाळके, कोर्टाच्या मागे, खंडाळा, जि. सातारा, ☎ ९८९०६०९६३१

पाटण – श्री. दत्तात्रय नांगरे, मु. पो. मारुल हवेली, ता. पाटण, जि. सातारा. ☎ ०२३७२–२८६८५८/८२७५४५७२७८

विभाग ९. सोलापूर - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. राजशेखर कांबळे (सोलापूर) ☎ ९८९०४१५८५१

सोलापूर – ज्ञानप्रबोधिनी बालविकासमंदिर, १५७, रेल्वेलाइन्स, डफरीन चौक, सोलापूर ☎ ०२१७–२३१७७८२/९६८९९९९२००

पंढरपूर – श्री. दीपक इरकल, २३४०, होळकरवाडा, महाद्वार, पंढरपूर, जि. सोलापूर ☎ ९४०३२९३२९१

विभाग १०. अहमदनगर - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. गजानन चावरे (कर्जत) ☎ ९९६०११८५८६

अहमदनगर – सौ. स्नेहल धर्माधिकारी, ३६२५, डांगे गल्ली, माणिक चौक, अहमदनगर ☎ ९४२२०८४६१३

संगमनेर – श्री. अशोक भारंबे, स्वामी हौ. कॉम्प्ले स, परदेशपुरा, संगमनेर ☎ ०२४२५–२२२६६२/९९२१६४४२११

कोपरगाव – डॉ. अंजली फडके, फडके हॉस्पिटल, धरणगाव रस्ता, कोपरगाव, जि. अहमदनगर ☎ ९३२५९५०१२१

भविष्य सुंदर करू, वर्तमानाला सुंदर रचुनी। जे जे विशाल उन्नत आहे, ते लाभो जीवनी।।

चित्रपट जरूर पाहा : लगे रहो मुन्नाभाई – समाजातील व्यंगावर टिका करत रचनात्मक दृष्टिकोन देणारी उपहासिका.

प्रायोजक - श्री. ऋषिकेश कुलकर्णी, पुणे.

शिर्डी – डॉ. प्रबोध जोशी, जोशी हॉस्पीटल, शिर्डी, जि. अहमदनगर ☎ ९४२१५५८४६६

कर्जत – श्री. गजानन चावरे, गवंडे गल्ली, कर्जत, जि.अहमदनगर ☎ ०२४८९–२२२९१२, ९९६०११८५८६

पारनेर – सौ. सविता रेपाळे, पानोली रोड, मराठा कॉम्प्ले स तळमजला, पारनेर , जि. अहमदनगर ☎ ९९२२२२७११८, ९९२२२५१६६७

श्रीगोंदा – श्री. संतोष शिंदे, महादजी शिंदे महाविद्यालय, ता. श्रीगोंदा जि. अहमदनगर ☎ ८८६२०८८७२७

विभाग ११. उत्तर महाराष्ट्र - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. पवन लाठी (चोपडा) ☎ ९४२३९१५५२९

नाशिक – श्री. अनिल दंडगव्हाळ, श्रीहरी प्लॉट नं. ४१४, चाण यनगर, कामटवाडे शिवार, नाशिक ☎ ९४२२२४८२६४

मालेगाव – डॉ. रागिणी भिलसेकर, वीर सावरकर नगर, कले टर पट्टा, सटाणा नाका, मालेगाव,नाशिक ☎ ९५०३२२२३९६

धुळे – श्री. एन. एम जोशी, घासकडबी विज्ञान प्रयोगिका, रमाई, व्यंकटेश सभागृह, नगरपट्टी, ५वी गल्ली, धुळे ☎ ९४२१५००८८२

देऊर बु ।। – श्रीमती स्वरूपा देवरे, मुख्याध्यापिका माध्यमिक कन्या विद्यालय, देऊर बु. ।।, जि. धुळे ☎ ७५८८६२८८११

साक्री – श्री. चंद्रकांत देविदास पंचभाई, मु. पो. कासारे, ता. साक्री, जि. धुळे ☎ ०२५६८ – २७४२५१/९४२१५३७५०४

शिरपूर – प्रा. वैशाली पाटील–देवरे, आय.एम.आर.डी. कॉलेज कॅम्पस, करवंद नाका, शिरपूर ☎ ९८२३२९९९७३

दोंडाईचा – श्री. सुभाष जैन, द्वारा – कीर्ती मेडिकल स्टोअर्स, शिवाजी मार्ग, दोंडाईचा, जि. धुळे ☎ ९८२३४१६८४४

नंदूरबार – डॉ. वैशाली काणे, डॉ. काणे हॉस्पिटल, धुळे रस्ता, ३१ दत्तनिवास, नंदूरबार ☎ ९४२३९८०२९६

शहादा – सौ. सुनिता पटेल, सुश्रृत नर्सिंग होम, खेतीया रोड, शहादा, नंदूरबार ☎ ०२५६५–२२३४४६/९४२०२७११०१

जळगाव – १) श्री. अनिल भोळे, द्‌वारा पांडेज् लासेस, ट्रॅफिक गार्डनसमोर, जळगाव ☎ ९४२०६६२७१४

२) श्री. अजय नाईक, १२/३ मकरंदनगर, हनुमान हौ. सोसायटीजवळ, जळगाव ☎ ९४०३४२६४३०

भडगाव – डॉ. सुवर्णा पाटील, द्वारा–डॉ. दिलीप पाटील, चिंतामणी हॉस्पिटल, मेन रोड, भडगाव, जि. जळगाव ☎ ७५८८०१०६७५

चोपडा – श्री. सुधाकर केंगे, विवेकानंद नगर, यावल रस्ता , चोपडा जि. जळगाव ☎ ९४२३९१५५२९

चाळीसगाव– डॉ. मुकुंद करंबेळकर, शल्यशोभा, करगाव रस्ता , चाळीसगाव, जि. जळगाव ☎ ९८२२२६३२७९

भुसावळ – श्री. अनिल जोशी, मु ताई, पुरुषोत्तमनगर, भुसावळ, जि. जळगाव ☎ ०२५८२–२२११५३/९३२६११८०२८

विभाग १२. मराठवाडा - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. केदार वाघमारे (अंबाजोगाई) ☎ ९४२१९६०५९९

औरंगाबाद – १) सौ. भारती कुलकर्णी, घर क्र. ५, म्हाडा कॉलनी, प्रतापनगरच्यासमोर, औरंगाबाद ☎ ९३२४०११३४९

२) चि. शुभम् जोशी, प्लॅट नं.७, सूर्यकिरण अपार्ट,जालान नगर, रेल्वेउड्डाण पूलाजवळ, पैठण रस्ता, जि. औरंगाबाद ☎ ९४०३६२९१३८

जालना – १) श्री. विजय देशमुख, डॉ. प्रभू यांच्याशेजारी, भाग्यनगर, जुना जालना ☎ ९४२३४५७६५५

२) श्री. चंद्रकांत दायमा, ब्लॉ. नं. ३, राज बिल्डिंग, अंबर हॉटेलशेजारी, नवीन जालना ☎ ९४२१८६१५४८५

बीड – श्री. कैलास लिंगे, द्वारा – सरवदे, सद्‌गुरूकृपा, जवाहर कॉलनी, हॉटेल रायरीशेजारी, नगरनाका, बीड ☎ ९८८१४५१३५७

अंबाजोगाई – ज्ञान प्रबोधिनी, मधुस्मृती, केशवनगर, अंबाजोगाई, जि. बीड ☎ ९९६०४०३१४४

माजलगाव – श्री. निरंजन वाघमारे, उष:काल निवास, यशवंत करिअर ॲकॅडमी, कालिकानगर, माजलगाव, जि. बीड ☎ ९८८१८६७१२३

धाराशिव – श्री. बालाजी माळी, द्वारा – सुनील महाजन, बनशंकरी, समर्थनगर, धाराशिव ☎ ९४०३३९११०६

हराळी – ज्ञान प्रबोधिनी, द्वारा दीपक कांबळे, हराळी, डाक तोरंबा, ता. लोहारा, जि. उस्मानाबाद ☎ ०२४७५–२६०१०२

लातूर – श्री. अमोल होनमाळे, श्याम नगर, गगन विहार जवळ, बोरगावकर लासेस समोर, अंबाजोगाई रोड, लातूर ☎ ८१४९९६०५५५

परभणी – श्री. प्रताप देशपांडे, द्वारा–श्री. खेडकर, हनुमान मंदिराशेजारी, लोकमान्य नगर, परभणी ☎ ९४०४९७४६१९

अनुभूतीचे वळण असे काही अक्षरले । निरांजनाच्या वातीला, आली उजेडाची फुले ।।

चित्रपट जरूर पाहा : कराटे कीड – जिद्‌दीने कराटे शिकून स्पर्धा जिंकणाऱ्या मुलाची कथा.
प्रायोजक - श्री. अजित भिडे (डायरे टर, ॲसेंट हॉस्पिटॅलिटी प्रा.लि. ☎ २५३८०४०६) **पुणे.**

सेलू – श्री. भालचंद्र गांजापूरकर–जोशी,१८१ मल्हार, विद्यानगर (प.), रेस्ट हाऊस जवळ, सेलू ☎ ९४२२८६९५२२

नांदेड – सौ. मीरा तातोडे, ए–१–९८, काबरा नगर, फावडेवाडी रस्ता, नांदेड ☎ ०२४६२–२६११२८/९८८१०९१०५४

वसमतनगर – श्री. जी. आर आर्किलवाड, बहिर्जी स्मारक विद्यालय, वसमतनगर, ता. वसमत, जि. हिंगोली ☎ ९८२२८८८३०६

विभाग १३. विदर्भ विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. भूषण बापट (अकोला) ☎ ९८५०३८६४९४

अकोला – श्री. भूषण बापट, द्वारा मिहीर उद्योग केंद्र, 'केशव अर्चना', गांधी चौक, अकोला ☎ ९८५०३८६४९४

नागपूर – सौ. ओजस्विनी जामदार, यशश्री, १५ दक्षिण अंबाझरी रस्ता, मूक –बधिर शाळेसमोर, शंकरनगर कॉर्नर नागपूर ☎ ९६७३१३३३८८

अमरावती – १) श्री. प्रदीप व्यवहारे, ५, श्रेयस, हरिओम कॉलनी, जेल रस्ता, कॅम्प, अमरावती ☎ ९८६०६७४७७२

२) सौ. विद्या कुलकर्णी, ऋषीप्रसाद, पुष्कराज कॉलनी, मु. पो. सातुणी, अमरावती ☎ ९४२३१२४५९२

वर्धा – श्री. मंदार देशपांडे, द्वारा–ज्ञानेश्वरराव ढगे, स्वदेशी भवन, मगन संग्रहालयाजवळ, बॅचलर रोड, वर्धा ☎ ९४२०४१५६४८

उमरखेड– श्री. धनंजय कुदे, स्टेट बँक कॉलनी, श्रीराम मंदिराजवळ, उमरखेड, जि. यवतमाळ ☎ ९४०३४६००४८

चंद्रपूर – श्री. मुकुंद घरोटे, श्रीराम बुक डेपो व स्टेशनर्स, भगतसिंह चौक, पठाणपुरा रस्ता, चंद्रपूर ☎ ९०११६३१६५८

वरोरा – श्री. उमेश लाभे, लोकमान्य विद्यालय, ता. वरोरा, जि. चंद्रपूर ☎ ९४०३२४२७०५

विभाग १४. पुणे - विभाग संपर्कप्रमुख – श्री. रवींद्र भोसले (पुणे) ☎ ९८५०७३१०७१

पुणे –छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी, ५१० सदाशिव पेठ, पुणे ४११०३० ☎ ०२०–२४२०७१०६ /१७४

निगडी – श्री. प्रमोद सादुल, ज्ञा.प्र. नवनगर विद्यालय, पेठ क्र.२५, निगडी प्राधिकरण, पुणे ☎ ०२०–२७६५४३८०/९८६०६८५१८२

चिखली – श्री. गौतम इंगळे, दादासाहेब नाटेकर गुरुकुल चिखली, जि. पुणे ☎ ०२०–२७४९१४९६ / ९७३०२३७३८८

साळुंब्रे – श्री. तांबे,ग्राम प्रबोधिनी विद्यालय, साळुंब्रे, ता. मावळ, जि. पुणे ☎ ०२११४–२२३३७१ /९७६७५८०५५३

शिवापूर – श्री. संजीव तागडे, कृषीतांत्रिक विद्यालय, ज्ञान प्रबोधिनी, शिवापूर वाडा, ता. हवेली, जि. पुणे ☎ ०२०–२४३८४०१३

इंदापूर – श्री. तुषार रंजनकर, अल्फाबाईट कॉम्प्युटर्स, नगरपालिकेच्या मागे, इंदापूर ☎ ९४२२३२९६१६

चाकण – डॉ. अविनाश अरगडे, महात्मा फुले चौक, चाकण, ता. राजगुरुनगर ☎ ९४२३५७१५५२

शिरूर – श्री. प्रशांत अवचट, घर नं. १४३५, हुडको कॉलनी, ता. शिरूर (घोडनदी) ☎ ०२१३८–२२४१६९/९८८१०४९४३८

बारामती – सौ. मयुरा कानिटकर, जनहित प्रतिष्ठानचे गुरुकुल, तपोवन कॉलनी, घारे इस्टेट, बारामती ☎ ९४२३५८४३२४

सासवड – कल्पना खांडेकर, वैद्य घन:शाम खांडेकर, साळी आळी, सासवड, जि. पुणे ☎ ९४२३२०८१०१/९६६५९६४३०७

भोर – शुभांगी सदानंद मुकादम, ६१७ आमराई आळी, भोर, जि. पुणे ☎ ०२११३–२२२९०३/९६२३०९३९६०

सर्व वितरण केंद्रप्रमुखांनी दिवाळी अंकांचे सर्व **हिशोब १५ नोव्हेंबरपूर्वी पूर्ण करावेत.**
स्वयंसेवी वृत्तीने दिवाळी अंकाची नोंदणी व वितरण करणाऱ्या सर्व केंद्रप्रमुख व स्थानिक कार्यकर्त्यांनी
केलेल्या धडपडीला मनापासून सलाम ! घरचेच असूनही तित याच मनापासून धन्यवादही !!

छात्र प्रबोधन – वर्गणीतील बदल

कागद, छपाई यांचे दर सातत्याने वाढत आहेत तरीदेखील गुणवत्तेत कोणतीही तडजोड न करता श य तेथे काटकसर करत गेली पाच वर्षे आपण वार्षिक वर्गणीत कोणताही बदल केला नाही. छात्र प्रबोधनची वाटचाल दीर्घकाळ चालू राहाण्यासाठी यापुढे वर्गणीतील वाढ अपरिहार्य आहे. सौर अग्रहायण शके १९३६, डिसेंबर २०१४ पर्यंत आहे त्याच वर्गणीत तुम्ही सभासद होऊ शकाल.

सौर पौष शके १९३६/जानेवारी २०१५ पासून मासिकाची वर्गणी खालीलप्रमाणे असेल

वार्षिक वर्गणी रु. २००/–, द्वैविर्षिक – रु. ३९०/–, त्रैवार्षिक – रु. ५७०/–, दशवार्षिक रु. १९००/–

निळ्या निळ्या आभाळाची निळी नदी झाली। सातरंगी पुलाखाली वाहत निघाली।।

चित्रपट जरूर पाहा : लक्ष्य – दुर्गम, सीमावर्ती भागात लढणाऱ्या जवानांचा थरार
प्रायोजक - श्री. चिंतामणी बने, डोंबिवली.

प्रतिसादी वाचकवीर व्हा... ७

हा अंक वाचा... प्रश्नांची उत्तरे लिहून पाठवा... आणि बक्षीस मिळवा...

दर महिन्याचा 'छात्र प्रबोधन'चा अंक तुम्ही आवडीने वाचत असालच. छात्र प्रबोधनच्या वासंतिक अंकापासून (चैत्र/एप्रिल) त्या-त्या अंकावर आधारित काही प्रश्न दर महिन्याच्या छात्र प्रबोधनच्या अंकात देत असतो. **या अंकातील प्रश्नांची उत्तरे दि. १५ नोव्हेंबर २०१४ पर्यंत** 'छात्र प्रबोधन'कडे पाठवा. बक्षीस जिंकण्याची प्रत्येकाला संधी. या निमित्ताने तुम्ही प्रत्येक अंक बारकाईने वाचाल व अंकातील साहित्याचा अधिक आनंद मिळवाल, असा विश्वास आहे.

प्रश्नांची उत्तरे लिहा

१) विज्ञान प्रयोगात बोटांच्या ठशांचे कोणते प्रकार सांगितले आहेत?

२) प्रभावी संवाद कौशल्याच्या आधारे तुम्ही कोणत्या प्रकारच्या करिअरच्या वाटा निवडू शकता?

३) 'रम्य पदांचा न्यास' या कवितेचे रसग्रहण करताना आजच्या काळात नवरात्रीचे व्रत कशाप्रकारे पूर्ण करावे असे कवयित्रीला वाटते?

४) 'पैंजण' या कथेतील विकाससिंहाचे कोणते गुण तुम्हाला भावतात?

५) स्मृतीच्या गावातील गंमती जंमती - या लेखात स्मरणांचे कोणकोणते प्रकार सांगितले आहेत, ते उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

६) 'चांदण्यांची दुलई' या कवितेत कवयित्रीने पौर्णिमेच्या रात्रीचे वर्णन कसे केले आहे?

• **पान क्र. १६ वरील कोड्याचे उत्तर** अ-२, ब-४, क-१, ड-८, इ-६, फ-३, ग -५, ह-७

• **पान क्र. १८ वरील कोड्यांची उत्तरे-**

थोडा विचार करा - सर्वात डावीकडील वरच्या चौकोनापासून सुरुवात केल्यास गोलातील प्रत्येक कोनातील संख्या दुप्पट करून त्यातून १ वजा केल्यास घड्याळाच्या काट्याप्रमाणे त्याच्या पुढील गोलातील त्याच कोनातील संख्या मिळते. उदा. ४ + ४ = ८ ८ - १ = ७. ७ ही संख्या पुढील चौकोनाच्या कोनाला मिळते. याप्रमाणे या कोड्याचे ५ हे उत्तर आहे.

ओळखा या अक्षराला... डावीकडील सर्वात वरच्या चौकोनात वरील डाव्या बाजून सुरू केल्यास प्रत्येक अक्षरांमध्ये २ अक्षरांचा फरक आहे. उदा. C नंतर DE गाळून F अक्षर आहे. F नंतर २ अक्षरे गाळून I अक्षर आहे. परंतु घड्याळाप्रमाणे पुढच्या चौकोनात ३ अक्षरे गाळली आहेत. याप्रकारे पुढील प्रत्येक चौकोनात ४, ५ अशी अक्षरे गाळली आहेत. या क्रमाप्रमाणे पाहिल्यास D हे या कोड्याचे उत्तर आहे.

बुद्धीला खुराक - प्रत्येक चौकोनातील आकृतीबंध १८०° मध्ये फिरविल्यास त्याचा जो आकृतीबंध तयार होईल, तो त्या खालील चौकोनामध्ये दिला आहे. त्यामुळे या कोड्याचे उत्तर आकृती F आहे.

हे मासिक ज्ञान प्रबोधिनी या संस्थेच्या मालकीचे असून मुद्रक, प्रकाशक व संपादक श्री. महेन्द्र सेठिया यांनी राष्ट्रीय सौर ९ आश्विन, शके १९३६, १ ऑ टोबर २०१४ या दिवशी बालोद्यान प्रेस, नातूबाग, शुक्रवार पेठ, पुणे -२ येथे छापून, ज्ञान प्रबोधिनी, ५१०, सदाशिव पेठ, पुणे - ३० येथून प्रसिद्ध केले.

प्रायोजक - सौ. प्राची अमर परांजपे, सांगली.

तंत्रज्ञानातील कल्पकता

पार्किंग क्षेत्रामध्ये असताना सोलरद्वारा कारची बॅटरी चार्ज करताय ??

गाडी चालवताना *ब्लाइंड स्पॉटपासून* सुटका करणारा आरसा

पोर्टेबल माऊस

कधी सायकलवर स्वार होऊन तर कधी सायकल पाठीवर घेऊन भटकंती?

सायकल स्टँडची अभिनव पद्धत

सौजन्य – विनोदिनी अळवणी

सौर आश्विन, शके १९३६/ऑक्टोबर २०१४ पंजीकृत नियतकालिक, ISSN 2279 - 0691 Chhatra Prabodhan
प्रकाशन दिनांक : सौर ९ आश्विन, शके १९३६ /१ ऑक्टोबर २०१४
पंजीकरण क्रमांक (RNINO.)MAHMAR/2000/5636 घोषणापत्र क्रमांक : (PHM/SR/201/VIII/2001)
टपालाने सवलतीच्या दरात पाठविण्याचा परवाना क्रमांक : PCW/050 / 2012 - 2014,
तिकिटाशिवाय पाठविण्याचा परवाना क्रमांक : WPP- 21.Published & Posted at S.P. Post Office On 1st of Every Month

सौर दिनदर्शिका शके १९३६

	ऑक्टोबर २०१४	आश्विन कार्तिक
बु.	1	९
गु.	2	१०
शु.	3	११
श.	4	१२
र.	5	१३
सो.	6	१४
मं.	7	१५
बु.	8	१६
गु.	9	१७
शु.	10	१८
श.	11	१९
र.	12	२०
सो.	13	२१
मं.	14	२२
बु.	15	२३
गु.	16	२४
शु.	17	२५
श.	18	२६
र.	19	२७
सो.	20	२८
मं.	21	२९
बु.	22	३०
गु.	23	का. १
शु.	24	२
श.	25	३
र.	26	४
सो.	27	५
मं.	28	६
बु.	29	७
गु.	30	८
शु.	31	९

‘पद्‌म अन् पद्‌मबंधू’

एका संस्कृत कवीने सूर्याला ‘पद्‌मबंधू’ असे काव्यात्म नाव दिले आहे. प्रस्तुत प्रकाशचित्रात त्याची सार्थता पटते. सूर्याच्या किरणात न्हाऊन निघालेले सतेज कमळ फुलताना येथे दिसते आहे. अमेरिकेतील ॲन अर्बर, मिशिगन येथील मथाई बोटॅनिकल गार्डनमधले हे दृश्य आहे. ८५ मि.मि. निकॉन लेन्सच्या साहाय्याने हे प्रकाशचित्र घेतले आहे.

– प्रकाश जोगळेकर, दत्तवाडी, पुणे

पत्त्यामध्ये चुका असल्यास अथवा पिन कोड क्रमांक नसल्यास कळवा.

संपर्क पत्ता :
छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी
५१० सदाशिव पेठ, पुणे 411030
☎ (०२०)२४२०७ १७४/१७९
www.chhatraprabodhan.org
ई-मेल : chhatraprabodhan@jnanaprabodhini.org

या अंकाची किंमत : ₹ १२/–
वार्षिक वर्गणी : ₹ १८०/–

प्रिय पोस्टमन,

हा अंक तुम्ही आमच्या लाडक्या मुलामुलींपर्यंत पोहोचवून फार मोठं काम करता. मुलंमुली या मासिकाची फार आतुरतेने वाट पाहात असतात. मासिक वेळेवर मिळाले नाही अथवा मिळालेच नाही तर ती नाराज होतात, त्यांचा तुमच्यावरचा अन् आमच्यावरचाही विश्वास कमी होतो. असं झालेलं तुम्हालाही निश्चितच आवडणार नाही. हो ना!

तेव्हा हे मासिक खात्रीशीरपणे, विनाविलंब शेजारच्या (⟶) पत्त्यावर द्यावे ही आपुलकीच्या नात्याने विनंती,

तुमचा–संपादक, छात्र प्रबोधन.

प्रति –